

Ερευνητική Εργασία στα ήθη και έθιμα των Ψαρών

«Τα Καραβάκια των Ευχών, οι Χαρταετοί της Ελευθερίας, τα Λαζαράκια της Ανάστασης»

Από τις μαθήτριες του
Γυμνασίου-Λ.Τ. Ψαρών

Ψαρά 2013 - 2014

Γεωργία Βρατσάνου
Ευαγγελία Βρατσάνου
Γιαννούλη Αγγελική
Μπεναρδή Άννα
Χρυσοβαλάντου
Παπαμιχάλη
Καλλιόπη Γιαννέλη
Μαρία Γιαννέλη
Κατερίνα Κρυσζίου
Άννα Βουραντά

Υπεύθυνη Καθηγήτρια
Άννα Τριανταφυλλίδου ΠΕ11

Καθηγητής Εθελοντικής
Στήριξης
Γιώργος Αθανασιάδης ΠΕ11

Η παρουσίαση του προγράμματος «**Τα Καραβάκια των Ευχών, οι Χαρταετοί της Ελευθερίας, τα Λαζαράκια της Ανάστασης**» θα γίνει με έναν ελκυστικό και σύγχρονο τρόπο, με το συνεργαζόμενο σχολικό πρόγραμμα - **Ντοκιμαντέρ "Ψαρά: Ταξίδι στη παράδοση"** με υπεύθυνο καθηγητή του προγράμματος τον κ. Δημήτριο Παπαδημητράκη ΠΕ01 και καθηγητή εθελοντικής στήριξης τον κ. Λεωνίδα Φούντα.

Σκοπός και στόχοι

Οι δύο αυτές σχολικές εργασίες επιχειρούν μια έρευνα, συλλογή και σύνδεση πληροφοριών από βιβλιογραφία, συνεντεύξεις και πηγές διαθέσιμες στο διαδίκτυο, με σκοπό να δώσουν στους μαθητές μια νέα αντίληψη της παράδοσης και των ψαριανών εθίμων μέσω της προσωπικής τους ενασχόλησης με τους παρακάτω τρόπους:

Ομάδα εργασίας: «Τα Καραβάκια των Ευχών, οι Χαρταετοί της Ελευθερίας, τα Λαζαράκια της Ανάστασης». Παραδοσιακός τρόπος έρευνας με κείμενο, συνεντεύξεις και φωτογραφίες. Συνεργασία, μετά από πρόσκληση της ομάδας, του Δημοτικού Σχολείου Ψαρών για συμμετοχή στο πρόγραμμα με ζωγραφιές μετά από παρατήρηση του κάθε εθίμου και του Νηπιαγωγείου Ψαρών με κατασκευές μετά από παρατήρηση των εθίμων, για να αποτυπώσουν τις εντυπώσεις τους.

Ομάδα εργασίας: Ντοκιμαντέρ "Ψαρά: Ταξίδι στη παράδοση". Σύγχρονος και ελκυστικός τρόπος παρουσίασης του υλικού με οπτικοακουστικά μέσα σε μορφή Ντοκιμαντέρ.

Τα δύο σχολικά προγράμματα εξυπηρετούν παιδαγωγικούς και εκπαιδευτικούς στόχους όπως συνεργασία, κανόνες συνεργασίας, σεβασμός, αλληλοβοήθεια, επίτευξη στόχου, έρευνα, ανάπτυξη δεξιοτήτων π.χ. μοντάζ κ.ά. Αξίζει να αναφέρουμε ότι στα παραπάνω σχολικά προγράμματα, με κάποιον τρόπο συμμετείχαν όλοι οι μαθητές των Ψαρών. Στο κείμενο, γίνεται αναφορά όλων των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν και στις δύο εργασίες.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος	4
Ψαρά - Ήθη και έθιμα.....	4
Ο Γιαλούρης για τα ψαριανά κάλαντα	4
Τα ψαριανά κάλαντα.....	5
1. Χριστούγεννα όπως γιορτάζονταν παλιά.....	5
Κάλαντα και παινέματα	6
Χριστούγεννα σήμερα	6
Ψαριανά έθιμα	6
Ψαρά - Ήθη και έθιμα.....	7
«Ψαρά, η κούνια της φωτιάς».....	7
Ψαριανά έθιμα	8
Ανακεφαλαιώνοντας από την Πηγή Κουτσοδόνη.....	9
2. Πρωτοχρονιά όπως γιορτάζονταν παλιά.....	10
Ο Γιαλούρης για τα ψαριανά κάλαντα	12
Πρωτοχρονιά σήμερα	13
Ψαριανά έθιμα της Πρωτοχρονιάς.....	14
Ψαριανά έθιμα	15
Ανακεφαλαιώνοντας από την Πηγή Κουτσοδόνη.....	17
3. Το έθιμο του στολισμού του караβιού.....	18
Το έθιμο του στολισμού του караβιού στα Ψαρά από τον κ. Μανώλη Α. Αγαπούση	18
Το Ψαριανό Καραβάκι των ευχών όπως ήταν παλιά.....	19
Το Ψαριανό Καραβάκι των ευχών σήμερα.....	20
4. Τα Φώτα όπως Γιορτάζονταν Παλιά	22
Τα έθιμα των Φώτων	23
Ο Σταυρός.....	23
Τα Φώτα σήμερα.....	24
Ψαριανά έθιμα των Φώτων.....	24
5. Οι Απόκριες όπως Γιορτάζονταν Παλιά	27
Αποκριά στα Ψαρά	41
Οι Απόκριες σήμερα	45
«ΤΟ ΑΛΛΑΝΙ»	49
Οι Χαρταετοί της Ελευθερίας.....	50
6. Το Πάσχα όπως γιορτάζονταν Παλιά	55
Το Πάσχα σήμερα.....	57
Πηγές.....	61
Ευχαριστίες.....	61

Πρόλογος

Ψαρά - Ήθη και έθιμα

Η ιστορία του τόπου μας είναι ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα στη ζωή μας. Είναι αυτή που περιγράφει ποιοι είμαστε και ποιοι είναι οι πρόγονοι μας. Αυτή η ιστορία συνδέεται στενά με τα ήθη και τα έθιμα τα οποία αν και σήμερα τηρούνται μετά από λίγα χρόνια μπορεί να έχουν εξαφανιστεί. Αυτός είναι ο λόγος που εμείς οι νεότεροι πρέπει όχι μόνο να τα τηρούμε αλλά και να τα καταγράφουμε. Είναι το μόνο που μας όρισαν να κάνουμε οι παλαιότεροι ως παιδιά της νέας γενιάς. Έτσι λοιπόν και εμείς που καταγόμαστε από ένα νησί με τόσο μεγάλη ιστορία όπως τα Ψαρά οφείλουμε να υλοποιήσουμε αυτή τη καταγραφή.

Ευαγγελία Βρατσάνου (με ανάθεση από την ομάδα)

Ο Γιαλούρης για τα ψαριανά κάλαντα...

Μισός Ψαριανός ο Γιαλούρης, λάτρης της λαογραφίας, δεν παραλείπει στο βιβλίο του «Ψαρά, η Κούνια της Φωτιάς» να κάνει ειδική μνεία στα ψαριανά κάλαντα πλαισιωμένα με τα γνώριμα και αγαπημένα μοτίβα του:

Με τις γιορτές και τα πανηγύρια κάθε λογής, ο Ψαριανός του παλιού καιρού ξέδινε, ξεχνούσε για λίγο το πέλαγο, τον πικρό χωρισμό και τη μόνωση. Τα κάλαντα τραγουδιόταν τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά μα και τα Φώτα. Τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα είναι τα πιο πλούσια σε εικόνες και τα πιο τρυφερά σε «παινέματα». Πολλά έχουν σωθεί ως τις μέρες μας και τραγουδιόνται όταν σμίγουν οι Ψαριανοί για τις χρονιάρες μέρες.

- Πήγαινε στα Ψαρά, όχι μονάχα σαν ταξιδευτής και σαν κουρασμένος απ' τη συνάφεια του κόσμου». Γαλήνη υπάρχει και σ' άλλους τόπους κοντινούς. Ειρήνη υπάρχει και μέσα σου, αν δεν τη σκότωσες με τα «πολλά μαλάματα». Πήγαινε στα Ψαρά όχι για να βρεις κάτι από τη μυστική ομορφιά των Κυκλάδων και της Κρήτης. Το νησί δεν έχει πολλά τέτοια να σου δώσεις. Μόνο «το ωραίο ταξίδι»... Πήγαινε στα Ψαρά για να λες πως είσαι ολάκερος, αδιάφορο πού 'θε ξεκινάς, τι γλώσσα μιλάς και τι σ' έμαθαν να πιστεύεις και να προσκυνάς. Προσκύνησε σε τούτο το νησί, του 'Ηλιου, της άρμης και της αποκοτιάς, ακόμη κι αν γεννήθηκες για μια ζήση βολεμένη και καθημερινή. Τα Ψαρά θα σου δώσουν τη ΜΙΑ ευκαιρία να πεις κι εσύ πως αν δεν γεννήθηκες «για τα μεγάλα και τα ωραία» τουλάχιστον τα κοίταξες στα μάτια και κατάλαβες. Ίσως τρομάξεις, καθώς περιδιαβάζεις τόπους που σφράγισε ο χαμός κι εσύ είσαι τόσο ζωντανός που να μπορείς να απορείς, καλό θα σου κάνει αυτός ο φόβος. ...Αν πάλι ξέχασες να πονάς μα και να στέκεσαι ολόρθος, αν οι στράτες σου τραβούν κατά τη σιγουριά και το συμβιβασμό, ο τόπος τούτος της φωτερής σιωπής, της ερημιάς, της αρχοντιάς και των γλάρων δεν είναι για σένα. Τράβα κατά τις γελαστές, τις λευκές κυράδες των Κυκλάδων ή στην Κω, τη Ρόδο, τη Νιό και τη Σαντορίνη. Τα Ψαρά είναι η πόρτα για ένα ταξίδι στα βάθη της καρδιάς του ανθρώπου, ένα ταξίδι που χρειάζεται δαδί τη μνήμη και ραβδί, τον έρωτα της ζωής. Αν τα 'χεις και τα δύο, σταυροκοπήσου και μείνε. Αν όχι, Καλό σου κατευόδιο, φίλε.

Γιαλούρης '88

ΤΑ ΨΑΡΙΑΝΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

1. Χριστούγεννα όπως γιορτάζονταν παλιά

Αναπόσπαστο κομμάτι της Ψαριανής λαογραφίας είναι τα κάλαντα των Χριστουγέννων , της Πρωτοχρονιάς των Φώτων και λίγο αργότερα χρονικά τα κάλαντα του Λαζάρου.

Όλα αυτά τα κάλαντα σηματοδοτούσαν την χαρά των ημερών και ταυτόχρονα εξυπηρετούσαν και πρακτικές ανάγκες της Ψαριανής κοινωνίας. Τα χρήματα που μάζευαν τα παιδιά κατά την παραμονή των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς , ήταν ο ετήσιος μπουναμάς τους μιας και το χρήμα τότε δύσκολα βρισκόταν να περισσεύει στους μεγάλους.

Τα Χριστούγεννα έφερναν την χαρά της μεγάλης αυτής γιορτής , μέρες πολλές πιο μπροστά στις ψυχές των παιδιών. Την χαρά αυτή την σηματοδοτούσαν οι προετοιμασίες της γιορτής με το σφάξιμο των χοιρινών από τις πρώτες μέρες του Δεκεμβρη.

Τα παιδιά ετοίμαζαν τους «τουμπάνους» όπως τους έλεγαν δηλαδή τα τύμπανα με τα οποία θα έλεγαν στους συγχωριανούς τους τα κάλαντα. Λύγιζαν κυκλικά ένα ξύλο και έφτιαχναν ένα κύλινδρο από πάνω και από κάτω στον κύλινδρο στερέωναν ένα δέρμα από κατσίκι ή πρόβατο το οποίο είχαν από πριν αφήσει στον ήλιο για να ξεραθεί. Αφού έδεναν το δέρμα στον κύλινδρο έσφιγγαν με ένα είδος μοχλού το δέρμα ώστε να τεντώσει και ο τούμπανος ήταν έτοιμος.

Τα παιδιά έβγαιναν στον τούμπανο , δηλαδή στα κάλαντα την παραμονή των Χριστουγέννων το βράδυ. Ποιο νωρίς έβγαιναν τα μικρότερα και αργά όταν είχε “πέσει” ο ήλιος τα μεγαλύτερα δηλαδή οι έφηβοι. Γυρνούσαν σε όλα τα σπίτια του χωριού και έλεγαν τα κάλαντα. Η αμοιβή τους ήταν κουραμπιέδες μελομακάρονα (φοινίκια) και που και που λίγα χρήματα.

Τα κάλαντα έλεγαν:

*«Καλήν έσπέραν κύριε, αν είναι όρισμός σας,
Χριστοῦ τήν Θεϊάν γέννησιν να πῶ στ'άρχοντικό σας.»*

*Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῆ πόλει
κί οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται χαίρετ' ἡ φύσις ὅλη.*

*Τρεῖς Μάγοι ὀδηγούμενοι καὶ τὸν ἀστέρα κρᾶζουν
καὶ με χαρὰ προσέρχονται βρίσκουν τὴν Θεοτόκο,
κι'έβάστα στᾶς ἀγκαλιᾶς τὴν τὸν Ἄγιό της Τόκο.*

*Γονατιστοὶ τὴν προσκυνοῦν καὶ δῶρα τῆς χαρίζουν
σμύρνα, χρυσὸν καὶ λίβανον γιὰ νὰ τὴν θυμιατίζουν.*

*Δέν ἔχω ἄλλο νὰ σᾶς πῶ, μόνο νὰ ζεῖς καὶ νασαι,
τὸν ἄνδρα σου νὰ χαιρέσαι καὶ καλομοῖρα νασαι»*

Παλαιότερον ἐψάλλοντο καὶ οἱ κατωτέρω στίχοι:

*«Χριστὸς γεννᾶται σήμερον στὴν Βηθλεὲμ τὴν πόλι
οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται χάρηκε ἡ φύσις ὅλη.*

*Τρέχουν οί Μάγοι καί ρωτοῦν καί φέρουν καί τὰ δῶρα
ἄστρον λαμπρόν τους ὁδηγεῖ χωρὶς νὰ λείψῃ ὦρα.*

*Ἐν τῷ σπηλαῖο ἔρχονται βλέπουν τὴν Θεοτόκο,
ἐκράτα στᾶς ἀγκάλας τῆς τὸν Ἁγίό της Τόκο.*

*Γονατιστοὶ τὸν προσκυνοῦν καὶ δῶρα τοῦ χαρίζουν
σμύρνα, χρυσὸν καὶ λίβανον, Θεὸν τὸν εὐφημίζουν».*

Πηγή: Σημειώσεις κ. Αγαπούση Μανώλη και «Ψαριανή Λαογραφία» του Δημητρίου Σπανού από την προσωπική βιβλιοθήκη του κ. Μ. Αγαπούση

Κάλαντα και παινέματα

Στα Ψαρά έλεγαν και λένε τα κάλαντα όπως έχουν γραφτεί παραπάνω. Τα κάλαντα των Χριστουγέννων, εκτός από τον ήχο δεν έχουν κάποια άλλη ιδιαιτερότητα σε σχέση με τον υπόλοιπο Ελλαδικό χώρο. Τα κάλαντα, όμως της Πρωτοχρονιάς καθώς και τα παινέματα είναι ιδιαίτερα στα Ψαρά.

Την παραμονή των Χριστουγέννων έλεγαν τα κάλαντα οι μικροί το απόγευμα και οι μεγάλοι την νύχτα, έτσι από το απόγευμα μέχρι αργά την νύχτα ακούγονταν σε κάθε γειτονιά. Το ίδιο συνέβαινε και την Πρωτοχρονιά. Όπου υπήρχαν παιδιά έλεγαν τα παινέματα. Αυτό δεν συμβαίνει πια και μόνο τα παιδιά λένε τα κάλαντα το απόγευμα.

Χριστούγεννα σήμερα

Το πρωί της παραμονής των Χριστουγέννων τα παιδιά του χωριού βγαίνουν στον τούμπανο δηλαδή τα κάλαντα. Ονομάστηκαν τούμπανος διότι τα παιδιά δεν κρατούν το παραδοσιακό τρυγονάκι αλλά τύμπανα που τις περισσότερες φορές είναι αυτοσχέδια.

Τα ξημερώματα τον Χριστουγέννων όλοι θα πάνε στην λειτουργία η οποία θα τελειώσει γύρω στις 4. Γυρνώντας σπίτι οι νοικοκυρές θα φτιάξουν την καβουρντισιά, δηλαδή χοιρινό καβουρδιστό για να φάει όλη οι οικογένεια. Το μεσημέρι στο τραπέζι θα μαζευτεί πάλι όλη οι οικογένεια. Και το βράδυ θα γίνει ο χορός το Χριστουγέννων όπου οι Ψαριανοί θα διασκεδάσουν μέχρι πρωίας.

Πηγή: <http://clubs.pathfinder.gr/PSARRA>

Ψαριανά έθιμα

Πριν φτάσουν τα Χριστούγεννα η ψαριανή οικογένεια, συγκεντρώνεται για να στολίσει το χριστουγεννιάτικο δέντρο. Κατά την περίοδο των γιορτινών εκείνων ημερών, κάθε νοικοκυρά φτιάχνει κουραμπιέδες και φοινικιά (μελομακάρονα)

Παραμονή Χριστουγέννων τα αγόρια και μόνο, βγαίνουν στα κάλαντα γυρνώντας από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούν "Καλήν εσπέρα άρχοντες..."

Το ίδιο βράδυ στις 2 τα μεσάνυχτα σημαίνει η καμπάνα του χωριού. Για κάποιους που ίσως αναρωτηθούν για την ώρα η εξήγηση είναι, “ να μπούμε στο κλίμα εκείνης της Άγιας, σκοτεινής και παγωμένης νύχτας που γεννήθηκε ο Χριστός μας”. Γυρνώντας νωρίς το πρωί στο σπίτι όλη η οικογένεια, κάθεται στο τραπέζι για να φάει το ‘καβουρντιστό’ όπως το λέμε, που είναι τηγανισμένο χοιρινό. Το απόγευμα όσοι γιορτάζουν ανοίγουν την πόρτα της σάλας (σαλονιού) και οι γυναίκες του χωριού, περνούν για να χαιρετίσουν και να ευχηθούν χρόνια πολλά. Αυτό γίνεται σε κάθε ονομαστική εορτή του άντρα και των αγοριών της οικογένειας.

Πηγή:<http://www.psaratravel.gr/el/Psara/Tranditions>

Ψαρά - Ήθη και έθιμα

Στα Ψαρά, κάθε παραμονή Χριστουγέννων ψέλνονται τα κάλαντα με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Τα μικρά παιδιά τα έλεγαν το απόγευμα και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, από το απόγευμα μέχρι και αργά το βράδυ, απλώνοντας τους μαγευτικούς ήχους σε όλο το νησί, όλη την ημέρα. Η μεγάλη διαφοροποίηση είναι το ότι τα παιδιά δεν κρατούν τρίγωνα, αλλά τύμπανα, κυρίως, αυτοσχέδια.

www.greekchoices.gr > Νησιά Αιγαίου

«Ψαρά, η κούνια της φωτιάς»

Με το βιβλίο του Νίκου Γιαλούρη «Ψαρά, η κούνια της φωτιάς» στην τσάντα και την καρδιά ξεκινήσαμε το ταξίδι στα Ψαρά. Ταξιδευτές φεύγοντας από τη Χίο, προσκυνητές φτάνοντας στα Ψαρά...

Αναζητητές των εθίμων, της παράδοσης ταξιδέψαμε σε ένα νησί που ανήκει στο Νομό Χίου αλλά φαντάζει τόσο μακρινό μας όσο η... Αλάσκα.

Μετά από λιγότερο από τρειςήμισι ώρες ταξίδι με το πλοίο « Παναγία Ψαριανή» το συνεργείο της ΑΛΗΘΕΙΑΣ αποβιβάσθηκε στο λιμάνι των Ψαρών, μια κρύα νύχτα του Δεκέμβρη.

Τα χριστουγεννιάτικα φωτάκια στα μπαλκόνια και τα παράθυρα των σπιτιών έδιναν την εορταστική νότα στο «χωριό» όπως συνηθίζουν να λένε οι Ψαριανοί.

Κάποιοι θα μπορούσαν να ονειρευτούν να ζήσουν Χριστούγεννα στην Αθήνα, το Παρίσι, τη Νέα Υόρκη για να θαυμάσουν τον ονειρικό διάκοσμο, να γευτούν την κοσμοπολίτικη πλευρά των μεγαλουπόλεων. Ίσως γιατί δεν έχουν δει την ανυπέβλητη ομορφιά ενός λιτού ψαριανού παράθυρου, στολισμένου με ένα ομοίωμα ψαριανού τρεχαντηριού.

Από την πρώτη στιγμή που μας υποδέχθηκε στο λιμάνι η Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Νταϊάνα Κατακουζηνού, νιώσαμε τη ζεστασιά της φιλοξενίας τους. Ήταν 13 Δεκεμβρίου, έμοιαζε με μια συνηθισμένη βραδιά, αλλά για τους Ψαριανούς ο ερχομός της ορχήστρας Στρουμπάκη και το κάλεσμα στην αίθουσα του Συλλόγου τη μεταμόρφωσαν σε γιορτή. Τα κάλαντα από τα νέα παιδιά των Ψαρών, το γνήσιο ψαριανό γλέντι που ακολούθησε άγγιζαν κατευθείαν την καρδιά. Εκείνο το κρύο βράδυ, στα μοναχικά Ψαρά μπορούσε ο επισκέπτης να νιώσει την απέριτη ομορφιά, την εσωτερικότητα των Χριστουγέννων...

Μέσα γιρλάντες, φωτάκια, φάτνη, χριστουγεννιάτικο δέντρο και από έξω να κυματίζει η επαναστατική σημαία των Ψαρών, «Ελευθερία ή Θάνατος» γραμμένο με κόκκινο χρώμα όπως η ιστορία του νησιού...

Όλο το χωριό μια παρέα. Μαζί τους ο Δήμαρχος Μανώλης Αγαπούσης και ο εφημέριος των Ψαρών, πατέρας Ιωακείμ. Τέτοια ζεστασιά, τέτοια γιορτή δεν την απολαμβάνει κανείς στο πιο ακριβοπληρωμένο ρεβεγιόν. Ρεβεγιόν; Τι είναι αυτό;... Πόσο μακρινά ακούγονται όλα αυτά εδώ... Στα Ψαρά εκείνο το βράδυ, τα έθιμα, οι ύμνοι της εκκλησίας συναντήθηκαν με ένα γνήσιο ψαριανό γλέντι, όλα ποτισμένα με τις χαρές και τους καημούς της θάλασσας και των θαλασσινών.

Τα φώτα έσβησαν. Τα νέα κορίτσια των Ψαρών με ένα αναμμένο κερί στο χέρι έψαλαν «Η Παρθένος σήμερα...». Κι ύστερα τα κάλαντα και τα παινέματά τους που τα έχουν ψάλλει γενιές και γενιές, τώρα έχουν περάσει σαν πολύτιμη κληρονομιά στα χέρια και τα χείλη των νέων των Ψαρών. Τα διατηρούν με

σεβασμό, με αγάπη, αλλά για πόσο; Όταν θα είναι μετανάστες στην Αθήνα ή αλλού ποιος θα διατηρήσει τα έθιμα;...

Πίσω τους, σε ένα κάδρο ο πυρπολητής Κωνσταντίνος Κανάρης, το όνομα του οποίου φέρει ο Πολιτιστικός Σύλλογος, μοιάζει να παρακολουθεί ευχαριστημένος που ακόμα ακούγεται η ντοπιολαλιά των Ψαρών, που τραγουδιέται η ναυτική παράδοσή τους. Αν ήξερε για τον εφιάλτη της ανεργίας και της ερήμωσης...

Το αυθεντικό νησιώτικο γλέντι που ακολούθησε μέχρι πρωίας με την ορχήστρα Στρομπάκη που ήλθε προσκεκλημένη από τη Χίο έδειξε ότι οι Ψαριανοί ξέρουν όχι μόνο να δαμάζουν τα κύματα αλλά και να διασκεδάζουν...

Ψαριανά έθιμα

Το ραντεβού για την καταγραφή των ψαριανών εθίμων κλείστηκε με τη βοήθεια του εφημέριου των Ψαρών, πατέρα Ιωακείμ, το απόγευμα της επόμενης μέρας στην εκκλησία.

Στην πρόσκλησή μας ανταποκρίθηκαν τα μέλη του Πολιτιστικού Συλλόγου τα κορίτσια εκείνα που από τότε που γεννήθηκαν ζουν και συνεχίζουν τα έθιμα που παρέλαβαν από τους γονείς τους.

Αρκετά από τα ψαριανά έθιμα του δωδεκαημέρου που ξεκινάει τα Χριστούγεννα και ολοκληρώνεται τα Φώτα, παρουσιάζουν ομοιότητες με εκείνα που καταγράφονται στην υπόλοιπη όχι μόνο νησιωτική αλλά και την ηπειρωτική Ελλάδα.

Τα κάλαντά τους τα ψάλλουν όπως σε όλη την Ελλάδα από σπίτι σε σπίτι. Ίσως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πρωτοτυπία ότι εκεί τα παιδιά που ψάλλουν τα κάλαντα την παραμονή Χριστουγέννων το βράδυ συνοδεύονται από τον παπά των Ψαρών. Μια επίσης από τις διαφορές που εντοπίσαμε είναι ο εκκλησιασμός των Ψαριανών στις δύο τα ξημερώματα της ημέρας των Χριστουγέννων. Περίπου στις 5 τα ξημερώματα επιστρέφει κάθε οικογένεια στο σπίτι της όπου τρώνε όλοι μαζί το καβουρνιστό κρέας. Απαραίτητο στο χριστουγεννιάτικο τραπέζι είναι και το ψαριανό χριστόψωμο, ένα αλμυρό ψωμί όπως μας είπαν τα κορίτσια των Ψαρών που διακοσμείται με καρύδια, φουντούκια και μοιάζει με τη βασιλόπιτα, αφού και αυτό έχει μέσα ένα νόμισμα.

Πηγή: Χίος - Έθιμα και κάλαντα... στην «κούνια της φωτιάς» (www.chiosnet.gr/)

Ανακεφαλαιώνοντας από την Πηγή Κουτσοδόντη

Παραμονή Χριστουγέννων νωρίς 2-5μ.μ. βγαίνουν τα μικρά παιδιά και αργά το απόγευμα 6-9μ.μ. τα μεγάλα με τον τούμπανο όποια θέλουν κρατάνε και τριγωνάκια. Τα τελευταία δέκα χρόνια βγαίνει και ο σύλλογος γύρω στις 6μ.μ. και λέει τα κάλαντα σε όλο το χωριό.

Τα ξημερώματα των Χριστουγέννων στις 2π.μ. χτυπάει η καμπάνα και η λειτουργία διαρκεί έως τις 5π.μ. Γυρνώντας στο σπίτι οι νοικοκυρές θα φτιάξουν ή έχουν ήδη έτοιμο το "καβουρντιστό" για να φάει όλη η οικογένεια (τα ξημερώματα).

Το βράδυ θα γίνει ο χορός των Χριστουγέννων όπου οι Ψαριανοί μικροί και μεγάλοι θα διασκεδάσουν σε κάποια αίθουσα μέχρι το πρωί.

*Το καβουρντιστό, είναι μικρά κομμάτια χοιρινού, συνήθως ντόπιο, βρασμένα σε λίγο νερό σ' ένα τηγάνι, μόλις φύγει το νερό, τσιγαρίζονται στο ίδιο τους το λίπος. Μετά προσθέτουν αλάτι, πιπέρι και λεμόνι.

Ψαριανό έθιμο Χριστουγέννων: Πριν τα Χριστούγεννα, όταν γίνονται τα γλυκά, οι νύφες φτιάχνουν τους νυφικούς κουραμπιέδες και τα στεφάνια, που γίνονται από τη ζύμη του κουραμπιέ, φτιάχνουν δηλαδή περίτεχνα σχέδια σχηματίζοντας δύο μικρά στεφάνια, τα ψήνουν , τα αχνίζουν (με άχνη ζάχαρη) και τα ενώνουν με μια γαλάζια κορδέλα. Σε μια σκουτέλα (μεγάλη πιατέλα) βάζουν τους κουραμπιέδες και πάνω στην κορυφή τοποθετούν τα στεφάνια και τα πηγαίνουν στην πεθερά, η οποία τους μοιράζει στους συγγενείς, ενώ τα κομμάτια από τα στεφάνια τα μοιράζει στις ανύπαντρες κοπέλες.

2. Πρωτοχρονιά όπως γιορτάζονταν παλιά

Η Πρωτοχρονιά είχε τις δικές της χαρές. Περίμεναν οι νοικοκυρές να σφάξουν τον πετεινό που ήταν το φαγητό της πρωτοχρονιάς. Ήταν 2-3-4 ή 5 κιλά καμιά φορά βαρύς ανάλογα με την οικογένεια και το πόσο καλά τον είχαν θρέψει όλο το χρόνο.

Τα παιδιά προετοιμάζονταν για τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς με τους “τουμπάνους” που είχαν φτιάξει πριν από τα Χριστούγεννα. Έβγαιναν πολύ πρωί τα παιδιά γιατί το βράδυ έβγαιναν οι άνδρες με το «καράβι». Έλεγαν τα κάλαντα και τα παινέματα για τη νοικοκυρά του σπιτιού και για τον “αφέντη” τον άνδρα της οικογένειας. Οι νοικοκυρές έδιναν στα παιδιά γλυκά, ξηρούς καρπούς και ότι άλλο είχαν για τις μέρες αυτές τις “καλές” μέρες όπως τις έλεγαν, αν περίσσευε και κανένα νόμισμα. Το βράδυ έβγαιναν οι άνδρες με το “καράβι” ένα ομοίωμα καραβιού που φυλασσόταν στο σχολείο και έβγαινε από εκεί μόνο την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Γυρνώντας όλοι οι άνδρες του χωριού από σπίτι σε σπίτι έλεγαν τα κάλαντα και τα παινέματα του σπιτιού. Οι νοικοκυρές περίμεναν από έξω από την πόρτα του σπιτιού με το δίσκο γεμάτο ποτήρια με κρασί για να κεραστούν οι άνδρες, αφού τελείωναν τα κάλαντα τότε έριχναν μέσα σε ένα κουτί χρήματα. Όταν τα Ψαρά ήταν στην ακμή τους συναγωνίζονταν ποιος θα δώσει τα περισσότερα. Τα χρήματα αυτά ήταν τόσο πολλά που κάλυπταν τις ανάγκες της εκπαίδευσης των ψαριανόπαιδων για ένα χρόνο. Τα χρήματα αυτά πήγαιναν αποκλειστικά στο σχολείο για τις ανάγκες του.

Τὰ Κάλαντα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου (ὅπως τὰ ψάλλουν σήμερα τὰ παιδιά)

*«Ἀρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά κι ἀρχὴ τοῦ Γεναρίου
κι ἀρχὴ ποὺ περιπάτησε χρυσὸ δενδρι ἐβγήκε.*

*Χρυσὰ ἦταν τὰ κλωνάρια του κι ὀλόχρυση ἡ κορφή του
στὴ μέση κάθετ' ὁ Χριστὸς στὴν ἄκρη ἡ Παναγία
καὶ στὰ παραξεκλώναρα ἀγγέλοι κι ἀρχαγγέλοι
Κι ὁ Μιχαὴλ ἀρχάγγελος ἐπέρασε καὶ εἶπε:*

*-Χαρίσετέ μου τὰ κλειδιά τὰ μαργαριταρένια ,
ν' ἀνοίξω τὸν παράδεισο νὰ πιῶ νερὸ δροσάτο,
νὰ πέσω ν' ἀποκοιμηθῶ σὲ μία μηλιὰ ἀπὸ κάτω,
νὰ πέσουν τ' ἄνθη ἐπάνω μου, τὰ ρόδα στὴ ποδιά μου
καὶ τὰ ροδιὰ γαρύφαλλα τριγύρω στὰ μαλλιά μου».*

*Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποὺ ῥθαμε πέτρα νὰ μὴ ραῖσει
καὶ ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλὰ νὰ ζήσει.
Ἀφέντη μου, στὸ σπίτι σου, τὰ ράφια εἶναι ξυλένια,
τοῦ χρόνου σὰν ξανάρθουμε νὰ ἴναι μαλαματένια.*

(Παινέματα)

-Πολλὰ (εἰ)πᾶμε τ' ἀφέντη μας ἄς ποῦμε τῆς κυρᾶς μας.

*Κυρὰ ψηλή, κυρὰ λιγνή, κυρὰ καμαροφρύδα,
κυρὰ ὅταν θὰ στολιστῆς καὶ πᾶς στὴν ἐκκλησία,
βάζεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθος
καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάζεις γατανοφρύδι.*

-Πολλὰ (εἰ)πᾶμε καὶ τῆς κυρᾶς ἄς ποῦμε καὶ τῆς κόρης.

Ἔχεις καὶ κόρην ἔμορφη γραμματικός τη θέλει.
Ἄν εἶναι καὶ γραμματικός πολλά προικιά γυρεύει.
Γυρεύει ἀμπέλια ἀτρύγητα, χωράφια μὲ τὰ στάρια,
γυρεύει καὶ τὴ θάλασσα μ' ὄλα της τὰ καράβια,
γυρεύει καὶ τὸν κύρ βορριά νὰ τὰ καλαρμενίζη.

Πολλά (εἰ)πᾶμε τῆς κόρης μας ἄς ποῦμε καὶ τοῦ γυιοῦ μας.

Ἔχεις καὶ γυιὸ καὶ μονογυιό, τὸ γυιὸ τὸν κανακάρη,
ποῦ λούζεται χτενίζεται καὶ στὸ σχολειὸ πηγαίνει,
τὸν ἔβγαλε ὁ δάσκαλος νὰ πῆ τὴν ἄλφα-βήτα
καὶ ξέσυρε τὸ χέρι του κι' ἔχυσε τὸ μελάνι
καὶ λέρωσε τὰ ροῦχα τοῦ τὰ χρυσοκεντημένα,
ὅπου τοῦ τὰ κεντούσανε οἱ τρεῖς βασιλοποῦλες,
ἢ μία κεντᾶ τὸν οὐρανὸ κι' ἄλλη τὸ φεγγάρι
κι' ἢ τρίτη ἢ μικρότερη κεντᾶ τὸ παλληκάρη.

Δὲν ἔχω ἄλλα νὰ σοῦ πῶ, μόνο νὰ ζῆς καὶ νᾶσαι
τὸν ἄνδρα σου νὰ χαίρεσαι καὶ καλομοίρα νᾶσαι.

«Ἀρχιμηνιά κι' ἀρχιχρονιά κι' ἀρχὴ καλὸς ὁ χρόνος
κι' ἀρχὴ ποὺ βγῆκεν ὁ Χριστὸς ἦτον Ἅγιος Βασίλης.

- Βασίλη μ' ἀπὸ πούρχεσαι καὶ πόθεν κατεβαίνεις;
- Ἀπὸ τῆς μάνας μ' ἔρχομαι καὶ σχολειὸ πηγαίνω.
- Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιῆς, κάτσε νὰ τραγουδήσεις.
- Ἐγὼ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δὲν ἤξέρω
- Καὶ σὰν ἤξέρεις γράμματα πές μας τὴν ἄλφα-βήτα.

Καὶ τὸ ραβδί ἦταν ξέρο καὶ βλάστησε κλωνάρια
καὶ πάνω στὰ κλωνάρια τοῦ πέρδικες κελαηδοῦσαν,
δὲν ἦταν μόνο πέρδικες, ἦταν καὶ τρυγονάκια
καὶ κατεβαῖναν τὰ πουλιὰ καὶ πίναν κι' ἀνεβαῖναν
καὶ ραΐναν τὸν ἀφέντη τοὺς τὸν πολυχρονεμένον.
Ἐσένα πρέπει ἀφέντη μας καράβι ν' ἀρματώσης
Στὴν Ἐγγλιτέρα (Ἀγγλία) νὰ τὸ πᾶς φρουρὶ νὰ τὸ φορτώσης.

Ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα παινέματα καὶ τέλος πρόσθετον:

Ἐμεῖς δὲν ἤλθαμε ἐδῶ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
μόνο σας ἀγαπούσαμε κι' ἤρθαμε νὰ σᾶς δοῦμε
γιὰ δῶστε μας τὸν πετεινό, γιὰ δῶστε μας τὴ κόττα,
γιὰ δῶστε μας ἓνα ρακὶ νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα».

Παλαιότερον ἐψάλλοντο καὶ οἱ κατώτερω στίχοι:

« Πάλιν ἀκούσατ' ἄρχοντες νὰ σᾶς τὰ ποῦμε

ὅτι καὶ αὔριον ἐστὶν ἀνάγκη νὰ χαροῦμε
καὶ νὰ πανηγυρίσωμεν περιτόμην Κυρίου
καὶ ἑορτὴν τοῦ μάκαρος Μεγάλου Βασιλείου.

*Κάνω λοιπόν καλήν ἀρχὴν ἐπαίνους νὰ συνθέσω
Τὸν Ἅγιον Βασίλειο γιὰ νὰ ἐπαινέσω»*

Πηγές: Σημειώσεις κ. Μανώλη Αγαπούση, τα κάλαντα είναι από την «Ψαριανή Λαογραφία» του Δημητρίου Σπανού (αρχείο Μ. Αγαπούση).

Ο Γιαλούρης για τα ψαριανά κάλαντα...

Τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα είναι τα πιο πλούσια σε εικόνες και τα πιο τρυφερά σε «παινέματα». Πολλά έχουν σωθεί ως τις μέρες μας και τραγουδιούνται όταν σμίγουν οι Ψαριανοί για τις χρονιάρες μέρες. Παλιά, κάθε κομπανία τριγύριζε από σπίτι σε σπίτι με το «παποράκι» που το λέγανε Ψαρά, Χίος, Αβέρωφ, Ιέραξ κι άλλα τέτοια ονόματα και τραγουδούσε όλη τη νύχτα της παραμονής. Αν ο καιρός ήτανε καλός τριγύριζαν ως το πρωί και στο στερνό σπίτι που σταματούσαν, ήταν το τυχερό για όλη την καινούργια χρονιά. Εδώ —λέει— ξεπέζεψε ο Άγιος Βασίλης κι άφηνε την τύχη, την υγεία και την καλή καρδιά. Είναι τα ψαριανά κάλαντα γεμάτα νοσταλγικές θαλασσινές εικόνες, διακριτικό παράπονο για την απουσία των αγαπημένων.

Γιαλούρης '88

Χίος - Έθιμα και κάλαντα... στην «κούνια της φωτιάς» (www.chiosnet.gr/)

Πρωτοχρονιά σήμερα

Το πρωί της παραμονής της Πρωτοχρονιάς τα παιδιά του χωριού βγαίνουν και πάλι στον τούμπανο.

Το απόγευμα θα βγει το «καράβι» δηλαδή όλοι οι άντρες του χωριού κρατώντας ένα ξύλινο ιστιοφόρο θα γυρίσουν όλα τα σπίτια του χωριού. Μαζεύοντας χρήματα για ενίσχυση του Δημοτικού σχολείου.

Την αλλαγή του χρόνου θα υποδεχτούν με τουφεκιές, και ακολουθεί ότι γίνεται συνήθως στις γιορτές στα Ψαρά, χορός.

Το πρωί της Πρωτοχρονιάς οι άνδρες του χωριού θα βγουν στις «βίζτες» δηλαδή θα γυρίσουν όλα τα σπίτια του χωριού για να ευχηθούν την καλή χρονιά. Στα σπίτια τους περιμένουν οι νοικοκυρές όπου θα τους υποδεχθούν στην τραπεζαρία για να τραταριστούν από το Αϊ-Βασιλιάτικο τραπέζι το οποίο έχει κουραμπιέδες φοινίκια ξηρούς καρπούς και πολλά άλλα.

Πηγή: <http://clubs.pathfinder.gr/PSARRA/457974>

Ψαριανά έθιμα της Πρωτοχρονιάς

Το διάστημα της εβδομάδας που μεσολαβεί μέχρι την Πρωτοχρονιά, δίνει τη δυνατότητα να καθαριστούν τα σπίτια και οι γειτονιές, καθώς και να ασπριστούν τα κατώφλια. Ο Νέος χρόνος, πρέπει να τα βρει όλα καθαρά. Ο Άγιος Βασίλης που θα φέρει τα δώρα των παιδιών, θα κεραστεί από το τραπέζι του σαλονιού που έχει στρώσει η νοικοκυρά, με ξηρούς καρπούς, φρούτα, γλυκά, ούζο και ένα ποτήρι με νερό. Το ίδιο απόγευμα τα αγόρια βγαίνουν στα κάλαντα, ενώ οι άντρες του νησιού συγκεντρώνονται σε ένα καφενείο κι έπειτα παίρνουν βόλτα όλο το νησί, κρατώντας ένα ξύλινο καράβι στολισμένο και λέγοντας τα κάλαντα ή κάποια ψαριανά παινέματα.

Διάφορα παινέματα θα σας αναφέρουμε ενδεικτικά :

*Κερά λιγνή κερά ψιλή κερά καμαροφρύδα
κερά μου όταν στολισθείς και πας στην εκκλησία
βάζεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθος
και του κοράκου το φτερό βάζεις γαϊτανοφρύδη
πολλά πάμε για σένανε ας πούμε και του γιου σου.*

*Έχεις και γιο στα γράμματα που σέρνει την αράδα
ο θεός να στον πολυχρονεί να πάει με μια καράβα.
Στην πλώρη να έχει μάλαμα στη πρύμη να έχει ασήμι
και στα σκοινιά του καραβιού να έχει τον Αι Βασίλη.*

Οι νοικοκυρές βγαίνουν στις αυλές και τους κερνάνε ούζο. Επίσης ρίχνουν χρήματα σε ένα κουτί, για ενίσχυση του δημοτικού σχολείου. Το βράδυ οι περισσότεροι συγκεντρώνονται σε σπίτια, περιμένοντας να αλλάξει ο χρόνος, τον οποίο υποδέχονται με τουφεκιάς. Αφότου έχει μπει το Νέο έτος γίνεται το ποδαρικό από κάποιο πρόσωπο του σπιτιού, κρατώντας ένα ρόδι και μια άσπρη πέτρα. Μπαίνοντας σπάει το ρόδι και η πέτρα θα φυλάσσετε μέχρι την επόμενη χρονιά.

Ορισμένες νοικοκυρές έχουν έθιμο να ξυπνούν νωρίς το πρωί, πριν φέξει και να πηγαίνουν στο πηγάδι της γειτονιάς να πάρουν νερό. Αν συναντήσουν κάποιον, τον αποφεύγουν για να μη μιλήσουν και με αυτό βρέχουν τις πόρτες και τα παράθυρα τους.

Το πρωί πηγαίνουν όλοι στην εκκλησία. Αφού τελειώσει η Θεία Λειτουργία, οι άντρες συγκεντρώνονται πάλι, και στη συνέχεια επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού, ώστε να ευχηθούν και να κεραστούν από το αγιοβασιλιάτικο τραπέζι.

Πηγή: <http://www.psaratravel.gr/el/Psara/Tranditions>

Ψαριανά έθιμα

Την παραμονή της πρωτοχρονιάς η ζυμωμένη με τη θάλασσα ιστορία των Ψαρών είναι πιο ευδιάκριτη στα έθιμα του νησιού. Εκείνη τη μέρα οι άντρες του χωριού γυρίζουν πόρτα πόρτα και λένε τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα και παινέματα συνοδευόμενοι από το παραδοσιακό καράβι. Ευχές και κεράσματα από ένα πλούσιο τραπέζι, γεμάτο με τους καρπούς και τα καλούδια των Ψαρών είναι η ανταμοιβή τους.

Τον καινούργιο χρόνο τον υποδέχονται στα Ψαρά, με τι άλλο, ένα θαλασσινό ποδαρικό.

Μια μεγάλη άσπρη πέτρα από τη θάλασσα θα μπει στο σπίτι μετά τον ερχομό της νέας χρονιάς από την κύρια πόρτα του σπιτιού, όπου και θα μείνει όλο το χρόνο.

Ένας ακόμη συμβολικός κρίκος των Ψαριανών με το θαλασσινό στοιχείο που τους περιβάλλει ρέει στις φλέβες τους...

*Τα ψαριανά κάλαντα (Πρωτοχρονιά)
Αρχιμηνιά και Αρχιχρονιά κι αρχή του Γεναρίου,
κι αρχή που περιπάτησε χρυσό δεντρί εβγήκε,
χρυσά ήταν τα κλωνάρια του / κι ολόχρυση
η κορφή του.*

Στη μέση κάθεται ο Χριστός, στην άκρια η

Παναγιά / και στα παραξεκλώναρα
αγγέλοι, αρχαγγέλοι / κι ο Μιχαήλ αρχάγγελος
επέρασε και είπε, χαρίσετέ μου τα κλειδιά τα
μαργαριταρένια / ν' ανοίξω τον Παράδεισο, να πιω
νερό δροσάτο / να πέσω ν' αποκοιμηθώ σε μια
μηλιά αποκάτω, να πέφτουν τ' άνθη πάνω μου / τα
ρόδα στην ποδιά μου / και τα ροδογαρίφαλα
τριγύρω στα μαλλιά μου.

Παινήματα

Κερά λιγνή κερά ψηλή κερά καμαροφρύδα
κερά μου όταν στολιστείς και πας στην εκκλησία
βάζεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθος
και του κοράκου το φτερό βάζεις γατανοφρύδι
πολλά 'πάμε για σένανε ας πούμε και του γιου σου.

Έχεις τον γιο τον μονογιό

τον γιο τον κανακάρη

που λούζεται, χτενίζεται και στο σχολειό πηγαίνει
τον έβαλε ο δάσκαλος να πει την αλφαβήτα

κι εξέσυρε το χέρι του

κι έχυσε το μελάνι

κι ελέρωσε τα ρούχα του

τα χρυσοκεντημένα.

Όπου του τα κεντούσανε οι τρεις βασιλοπούλες

η μια κεντάει τον ουρανό

κι άλλη το φεγγάρι

κι η τρίτη η μικρότερη

κεντάει το παλικάρι.

Έχεις και γιο στα γράμματα που σέρνει την αράδα
ο θιός να στον πολυχρονεί να πάει με μια καράβα
στην πλώρη να 'χει μάλαμα στην πρύμη να 'χει ασήμι
και στα σκοινιά του караβιού να 'χει τον Αϊ Βασίλη.

Πολλά είπαμε στο γιόκα σου ας πούμε και της κόρης

Έχεις και κόρη έμορφη

γραμματικός τη θέλει, κιαν είναι και γραμματικός

πολλά προικιά γυρεύει,

γυρεύει αμπέλια ατρύγητα

χωράφια με τα στάχυα

γυρεύει και τη θάλασσα

μ' όλα της τα καράβια

γυρεύει και τον κυρ-Βοριά

να τα καλαρμενίζει

Εμείς εδώ δεν ήλθαμε να φάμε και να πιούμε
μόνο σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε
για δώστε μας τον πετεινό, για δώστε μας την κότα
για δώστε μας κι ένα ρακί να πάμε σ' άλλη πόρτα.

Ανακεφαλαιώνοντας από την Πηγή Κουτσοδόνη

Παραμονή Πρωτοχρονιάς βγαίνουν τα παιδιά στα κάλαντα στις 2-5μ.μ. τα μικρά και στις 6-9 το απόγευμα τα μεγαλύτερα, ενώ παράλληλα στις 3μ.μ. βγαίνουν οι άνδρες με το καράβι. Το καράβι το βγάζανε από παλιά για να μαζέψουν χρήματα για τις ανάγκες του σχολείου. Παλαιότερα οι άνδρες λέγανε τα κάλαντα και τα παινέματα σε κάθε σπίτι όμως τώρα χρησιμοποιούν για τα κάλαντα ένα κασετόφωνο. Οι νοικοκυρές κερνάνε ούζο, κρασί και ρίχνουν τα χρήματα στο κουτάκι που συνοδεύει το καράβι, τα οποία πάνε αποκλειστικά για τις ανάγκες του σχολείου.

Την αλλαγή του χρόνου την κάνουν οι περισσότεροι στα σπίτια τους με γιορτές και ντουφεκιές. Ο σύλλογος επίσης διοργανώνει ρεβεγιόν για όσους θέλουν να γιορτάσουν εκεί. Για τον Αϊ Βασίλη βάζουνε ούζο και ένα ποτήρι νερό με γλυκό. Όποιος κάνει το ποδαρικό για την καινούρια χρονιά κρατάει μια μεγάλη άσπρη πέτρα την "Λαλάρα" και μπαίνει με το δεξί λέγοντας το εξής τραγουδάκι:

Καλημέρα γεροσύνη
σου έφερα τον Αϊ Βασίλη
όλο μάλαμα και ασήμι
όσο βαριά είναι αυτή η πέτρα
τόσο βαρύ να είναι
του (άντρα) μου το πουγκί
όλο λίρα και φλουρί.

Στάρια κριθάρια πτούκα (έτσι φωνάζανε τις κότες)
και πολλά πουλιά.

Άλλο έθιμο για την αλλαγή του χρόνου είναι να ανοίγουμε τις βρύσες και να τρέχει το νερό.

Το πρωί γίνεται η λειτουργία του Αγίου Βασιλείου και η κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας στην εκκλησία. Μετά είναι οι "βίστες" όπου οι "άντρες του χωριού θα γυρίσουν όλα τα σπίτια και θα "τραταριστούν" από το Αϊ Βασιλιάτικο τραπέζι το οποίο έχει διάφορους ξηρούς καρπούς και γλυκά. Τώρα τα μεγαλύτερα παιδιά συνοδεύουν τους άντρες στις «βίστες» Παλαιότερα τα παιδιά δεν έμπαιναν μέσα στα σπίτια, έμεναν απ' έξω λέγοντας τα ψαριανά κάλαντα (Για δώστε μας τον πετεινό/ για δώστε μας την κότα/ για δώστε μας και ένα ρακί / να φύγουμε απ' την πόρτα κ.τ.λ.) και έβγαινε η νοικοκυρά και κερνούσε.

Το απόγευμα συγγενείς μεταξύ τους ανταλλάσσουν Αγιοβασιλιάτικες "βίστες" και το βράδυ γίνεται ο καθιερωμένος χορός. Την ημέρα της Πρωτοχρονιάς πρωί -βράδυ λένε " καλημέρα", παλαιότερα ανταλλάζανε και την ευχή « Υγεία και ευτυχία για το νέο έτος », τώρα δεν την λένε αυτή την ευχή.

Πηγή: Η κ. Πηγή Κουτσοδόνη συμβουλευτήκη την κ. Μερώπη Βρατσάνου.

3. Το έθιμο του στολισμού του караβιού

Ως χώρα της θάλασσας, η Ελλάδα είχε το έθιμο του στολισμού του караβιού.

Το караβι συμβολίζει την καινούρια πλεύση του ανθρώπου στη ζωή μετά τη γέννηση του Χριστού.

Το ελληνικό παραδοσιακό караβάκι αντιπροσωπεύει την εποχή που τα παιδιά με αγάπη, χαρά και δημιουργικό νου κατασκεύαζαν τα παιχνίδια τους. Αποτελούσε, όμως και φόρο τιμής και καλωσορίσματος στους ναυτικούς, που επέστρεφαν από τα ταξίδια τους. Το έθιμο αυτό ξεκίνησε ως τιμή για τις νίκες του ελληνικού στόλου σε ναυμαχίες κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων, από Χιώτες, Ψαριανούς και Έλληνες της Μικράς Ασίας.

Πηγές: www.amanivoice-chios.gr/2013/12

Το έθιμο του στολισμού του караβιού στα Ψαρά από τον κ. Μανώλη Α. Αγαπούση

"Το έθιμο της περιφοράς του караβιού την παραμονή της πρωτοχρονιάς το βράδυ, είναι παλιό έθιμο των Ψαριανών και προέρχεται από τα πολύ παλιά χρόνια.

Υπήρχε σαν έθιμο πριν την καταστροφή του νησιού από τους Τούρκους. Τα χρήματα που συγκεντρώνονταν (την εποχή εκείνη ήταν πολλά) η βουλή των Ψαρών τα διέθετε για τις ανάγκες της εκπαίδευσης των ψαριανοπαίδων. Για τον λόγο αυτό και για να τηρηθεί το έθιμο μέχρι σήμερα, το ποσό που συγκεντρώνεται πηγαίνει στο ταμείο του δημοτικού σχολείου.

Το караβι υποκαθιστούσε το σημερινό χριστουγεννιάτικο δέντρο πριν να επιβληθεί σαν έθιμο από τους Ευρωπαίους και συμβόλιζε την ναυτοσύνη των νησιωτών και κατ' επέκταση και των Ψαριανών.

Το караβι κατασκευαζόταν από κάποιον συμπατριώτη μας που του άρεσε ο μοντελισμός. Τα караβια που υπάρχουν σήμερα είναι δύο. Το παλιό караβι το είχε φτιάξει ο Νικόλαος Μπαρτζής πριν από τον πόλεμο και εξυπρέτησε το έθιμο για πάρα πολλά χρόνια, όταν είχε φθαρεί και αποφασίστηκε η αντικατάστασή του, τα εγγόνια του κατασκευαστή το επισκέυασαν και διατηρείται στο κτίριο του Λυκείου Ψαρών.

Το καινούριο караβι κατασκευάστηκε από τον συμπατριώτη μας Χρήστο Βουραντά με δική του δαπάνη το έτος 2005 και φυλάσσεται σε προσθήκη στο δημοτικό σχολείο Ψαρών"

Τα παιδιά στα Ψαρά λένε τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς το μεσημέρι και το απόγευμα τα μεγαλύτερα, παράλληλα γύρω στις 15:00 μ.μ. βγαίνουν οι άντρες με το "καράβι", ένα ομοίωμα караβιού που φυλάσσεται στο δημοτικό σχολείο και βγαίνει από κει μόνο την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Οι άνδρες του χωριού γυρνάνε από σπίτι σε σπίτι και λένε τα κάλαντα και τα παινέματα (ευχές) του σπιτιού. Τα παινέματα είναι ποιήματα, που μοιάζουν με τα μικρασιατικά κάλαντα και περιέχουν ευχές για την καινούρια χρονιά.

Σημειώσεις κ. Μανώλη Αγαπούση, Αναφορές των μαθητών από προσωπική εμπειρία.

Το Ψαριανό Καραβάκι των ευχών όπως ήταν παλιά

Το τριίστιο αυτό κατασκευάστηκε και αρματώθηκε το 1935 από τον Νικολή Ι. Μπαρτζή, ναυτικό που είχε ταξιδέψει με τα μεγάλα ιστιοφόρα, βοηθούμενο και από τον ξυλουργό Αναστάση Χρυσάκη. Δωρήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Ψαρών και για πολλά χρόνια συνόδευε τις συντροφικές των νησιωτών, που τραγουδούσαν τα κάλαντα την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Πέρασαν τα χρόνια, πολλές οι φουρτούνες και παρά τις μικροεπισκευές που του έγιναν κατά καιρούς δεν άντεξε στη φθορά και κατεστράφη σχεδόν ολότελα.

Ο Νίκος Ι. Μπαρτζής, εγγονός του κατασκευαστή, μαζί με το γιό του Γιάννη Ν. Μπαρτζή, δισέγγονο του κατασκευαστή (η δαπάνη δική του), πήραν την πρωτοβουλία να το σώσουν και με κέφι και πολλή δουλειά μπόρεσαν και το επανάφεραν με μεγάλη επιτυχία και πιστότητα στην αρχική του κατάσταση τον Αύγουστο του 2008. Ο σχεδιασμός και η επιμέλεια του εξαρτισμού (αρματωσιά) έγιναν από τον Γιάννη Α. Σακκά, εγγονό και αυτόν του κατασκευαστή. Το πλοίο αυτό δωρίστηκε στο Ναυτικό και Πολιτιστικό Μουσείο Ψαρών εις μνήμην του παππού και προπάππου μας Νικολή Ι. Μπαρτζή, για να θυμούνται οι επερχόμενες γενιές τα πλοία της ιστιοφόρου ναυτιλίας και του ένδοξου απελευθερωτικού αγώνα του 1821.

Το Ψαριανό Καραβάκι των ευχών σήμερα

Κατασκευάστηκε το έτος 2005 δια χειρός Χρήστου Σ. Βουραντά, που στη συνέχεια το δώρισε στο Δημοτικό Σχολείο Ψαρών εις μνήμην των γονέων του Σπυρίδωνος και Μαρίας Βουραντά.

Η προσθήκη στην οποία φυλάσσεται το ψαριανό καραβάκι των ευχών είναι ευγενική χορηγία του προέδρου της Δ.Σ. Μηχανικής κ. Προδρόμου Εμφιετζόγλου.

Το Ψαριανό Καραβάκι των ευχών, όπως το φαντάστηκαν και το ζωγράφισαν οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Ψαρών.....

Και όπως το κατασκεύασαν οι μαθητές του Νηπιαγωγείου Ψαρών με την βοήθεια των νηπιαγωγών.

4. Τα Φώτα όπως Γιορτάζονταν Παλιά

Τα Φώτα ήταν πάντα μια ξεχωριστή γιορτή για τα Ψαρά γιατί άγιαζαν τα νερά. Τα νερά της στεριάς και της θάλασσας.

Ο αγιασμός της θάλασσας ήταν κάτι το ξεχωριστό για τους Ψαριανούς γιατί μετέφερε την Θεία χάρη στα νερά που έπλεαν τα ψαριανά καράβια. Παρακαλούσαν να είναι καλές οι θάλασσες και ημέρες ώστε τα καράβια να μην έβρισκαν κακοκαιρίες και να γυρνούσαν σώα στον τόπο τους μαζί με αυτούς που είχαν για πλήρωμα.

Οι νέοι το είχαν μεγάλη τιμή να πέσουν στην θάλασσα και να πιάσουν τον σταυρό. Όποιος έπιανε τον σταυρό ήταν ο τυχερός της χρονιάς και όλοι του εύχονταν να είναι καλορίζικος. Την παραμονή το πρωί έβγαιναν τα παιδιά και γυρνούσαν τα σπίτια και έλεγαν τα κάλαντα των Φώτων, παίρνοντας γλυκά και ζαχαρωτά και ό,τι άλλο υπήρχε στο σπίτι. Δυστυχώς το έθιμο αυτό το τόσο ωραίο έχει εκλείψει και δεν λένε τα παιδιά τα κάλαντα των Φώτων. Τα υπόλοιπα έθιμα ευτυχώς διατηρούνται.

Αυτός που έπιανε τον σταυρό την ημέρα των Φώτων μαζί με όλα τα παιδιά που είχαν πέσει στην θάλασσα γύρναγαν τον σταυρό από σπίτι σε σπίτι ψέλνοντας το «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου Κύριε» και κάθε νοικοκυρά ανάλογα με την οικονομική της κατάσταση έδινε χρήματα. Τα μισά από όσα μάζευαν τα έδιναν για βοήθεια της εκκλησίας και με τα άλλα μισά πήγαιναν σε ένα μαγαζί και διασκέδαζαν κερνώντας τον κόσμο.

Τα κάλαντα των Φώτων έλεγαν:

Τα κάλαντα τῶν Φώτων δὲν ψάλλονται σήμερον. Προ τοῦ Β΄ παγκοσμίου πολέμου ἐψάλλοντο οἱ παρακάτω στίχοι:

*«Λοιπὸν περικαλοῦμεν σέ, ἂν ἴσως καὶ κοιμᾶσαι
μὲ προθυμιὰ ξυπνήσετε καὶ μένα φρουγκασθῆτε
μηνύματα χαρμόσυνα καὶ μένα νὰ φρουγκάστε.
Σήμερα εἶναι τῶν Φώτων, π' ἀγιάζουνε τὸν κόσμον,
καὶ οἱ παπάδες περπατοῦν μὲ τὸ Σταυρὸ στὸν ὦμον
καὶ μέσ' τὰ σπίτια μπαίνουνε καὶ λέν τὸν Ἰορδάνη,
βοήθεια νάχωμε τὸν Χριστό, τὸν Μέγαν Ἰωάννη.*

*Αὐτὴ δὲν εἶναι ἐορτὴ ὡσὰν τὴν περασμένη,
μόνο μεγάλη καὶ φρικτὴ καὶ δοξολογισμένη,
γιατὶ τὰ Θεοφάνεια ἀνθρώπου σωτηρία,
ἐκαταδέχθηκε ὁ Χριστὸς χωρὶς νὰ ἔχη χρεία.*

*Στὴ Γαλιλαία ἦτανε ἦλθε στὸν Ἰορδάνη,
διὰ νὰ λάβῃ βάπτισμα ἀπὸ τὸν Ἰωάννη.*

*-Κᾶμε τὸ γρηγορώτερο Προφήτη Ἰωάννη
καὶ βάπτισε μὲ γρήγορα, τὴν κορυφή μου ἄπτει.*

*-Ἐγὼ ἔμαι δοῦλος Σου Χριστέ καὶ πῶς νὰ σὲ βαπτίσω
στὴν ἄχραντὴ Σου κορυφή πῶς ἔμπορῶ ν' ἀγγίξω;
τὰ χέρια μου νὰ μὴν καοῦν καὶ σὰν κερὶ νὰ λυώσουν;*

*Ἐξάπλωσεν ὁ Πρόδρομος μετὸ δεξιὸν χεῖρ. Θαῦμα
μεγάλο ἔγινε στὴ γῆ τὴν Οἴκουμένην
καὶ ἡ φωνὴ ἀκούσθηκε
σύρρε Θεὸς καὶ Κύριε
ἀφέντη καὶ σωτήρα,
ὁ οὐρανὸς ἐσχίσθηκε
καὶ βγῆκε περιστέρα*

*Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἦτανε διὰ τὴν μαρτυρήσασθαι
πῶς ὁ Χριστὸς βαπτίσθηκε σ' Ἀνατολὴν καὶ Δύσει.
Ἡ θάλασσα κ' οἱ ποταμοὶ ἀπ' τὴν χαρὰν τοῦ τρέμαν
καὶ πάλιν ἀπ' τὴν τρομάραν τοῦ ἐστρέψαντε καὶ φεύγαν
κ' ἀκόμα, ὡς τὰ σήμερον, οἱ ναῦτες τὸ κρατοῦντε
τὴν βαπτισθοῦντε στὰ νερὰ στὸ πέλαγος τὴν βογοῦντε,
γιὰ ν' ἀρμενίσουν μετὰ χαρὰν καὶ τὸ Θεὸν δοξάζουν
φινίκια, ξεροτήγαννα, κάμποσα λεπτοκάρυα
μία μπότσα μετὰ γλυκὸν κρασί τὴν πιοῦν τὰ παλληκάρια.*

Πηγές: Σημειώσεις κ. Μανώλη Αγαπούση, τὰ κάλαντα εἶναι ἀπὸ τὴν «Ψαριανὴ Λαογραφία» τοῦ Δημητρίου Σπανοῦ (ἀρχεῖο Αγαπούση Μ.)

Τὰ ἔθιμα τῶν Φώτων

Ἐνα ἔθιμο ποῦ πλέον ἔχει ἐξαλειφθεῖ εἶναι αὐτὸ τῶν Φώτων. Γυρνώντας πολὺ πίσω, ἀνακαλύπτουμε ὅτι οἱ κάτοικοι τραγουδοῦσαν κάποτε τὰ κάλαντα τῶν Φώτων μετὰ τὸν ἀγιασμό στὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Σωτήρος. Ὅλοι φεύγαντε μετὰ τὰ μπουκαλάκια γεμάτα γιὰ νὰ ραντίσουν τὰ σπίτια, τὰ πλεούμενα, τὰ ζωντανὰ καὶ τὰ χωράφια. Τὰ φαναράκια μετὰ τὸ Ἅγιο φῶς ἔκαιγαν ὥστε νὰ διώξουν καὶ τὸν τελευταῖο καλικάντζαρο ποῦ φώλιαζε κάπου στὸ σπίτι. Τὸ Δωδεκαήμερον « φώτιζαν » τὸ σπίτι ἀνάβοντας καντηλάκια στα εἰκονίσματα, ἀκόμη καὶ στὸ τζάκι, γιὰ τὴν θεωροῦσαν ὅτι ἀπὸ ἔκει κατέβαιναν οἱ καλικάντζαροι. Τρεῖς μέρες ἔπρεπε νὰ κρατηθεῖ τὸ φῶς ἀναμμένο γιὰ τὸ καλὸ τῆς χρονιάς. Ἐρχιναν στὸ πέλαγος τὸ Σταυρόν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν καιρικὴν συνθήκην (τὸ ἔθιμον αὐτὸ διατηρεῖται καὶ σήμερον). Δεμένοι καθὼς εἶναι μετὰ τὴν θάλασσαν δίναντε μεγάλη σημασία σὲ αὐτὴν τὴν τελετὴν τοῦ ἀλμυροῦ νεροῦ καὶ βοτουσαν τὰ νερά καὶ ὄχι μόνον παλικάρια παλεύοντας μετὰ τὰ ἀγρία χειμωνιάτικα κύματα γιὰ νὰ πιάσουν τὸν Σταυρόν. Χαρὰ καὶ τύχη σὲ ὅποιον τὰ κατάφερε,, Μετὰ τὸν ἀσημένιον δίσκον καὶ τὸ κλαδί τοῦ βασιλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἦταν εὐλογημένο ἀπὸ τὸν παπὰν, γυρνοῦσαν ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ κάνουν τὸ καλὸ ποδαρικό καὶ νὰ πάρουν τὸ γιορτινὸν φιλοδώρημα.

Πηγή: Συνέντευξη τῆς μαθήτριας Ἄννας Βουραντὰ ἀπὸ τὴν κ. Μαργαρίτα Κούτικα, πρόεδρον τοῦ Μορφωτικοῦ Ἐξωραϊστικοῦ Συλλόγου γιὰ τὴν Ἐρευνητικὴ Ἔργασια Α' Λυκείου (σχ. ἔτος 2012-2013 Α' τετράμηνον) « Στῶν Ψαρῶν τὴν ολόμαυρην ράχην... πέντε νέοι συντάκτες πιάνουν τὴν πένες τοῦς ».

Ὁ Σταυρός

Μέχρι νὰ πετάξει ὁ παπὰς τὸν σταυρόν στὴν θάλασσαν, τὰ παιδιὰ φωνάζαντε «ἐδὼ παπὰ, ἐδὼ παπὰ», χτυπώντας τὰ πόδια τοῦς στὸ καῖκι. Τώρα κυρίως ἀκούγονται τὰ καῖκια ποῦ σφυρίζουν τὴν ὥραν ποῦ πέφτει ὁ σταυρός. Ὁ σταυρίτης παρέα μετὰ τὰ ἄλλα παιδιὰ θὰ γυρίσει ὅλα τὰ σπίτια, κρατώντας ἕνα δίσκον στολισμένο μετὰ λουλούδια καὶ στὸ κέντρο τοποθετημένος ὁ σταυρός ποῦ ἔπεσε στὴν θάλασσαν, μπλεγμένος μετὰ τὴν ἀλυσίδα τοῦ χιαστί. Οἱ νοικοκυραῖοι βάζουν χρήματα στὸν δίσκον, τὰ ὁποῖα μοιράζονται τὰ παιδιὰ μετὰξύ τοῦς.

Πηγή: Πηγή Κουτσοδόνη

Τα Φώτα σήμερα

Την παραμονή ο παπάς του χωριού γυρίζει τα σπίτια του χωριού και τα αγιάζει. Ανήμερα τα Φώτα μετά την λειτουργία θα γίνει ο αγιασμός στα καλά πηγάδια και μετά στο λιμάνι θα πέσει ο Σταυρός όπου θα περιμένουν για να τον πιάσουν παιδιά. Υπάρχει μια παράδοση που λέει πως ανάλογα με το ποιος θα πιάσει τον Σταυρό η χρονιά θα είναι καλή η κακή. Όποιος πιάσει τον Σταυρό θα γυρίσει τα σπίτια του χωριού για να πάρουν την ευλογία και να μαζέψει και χρήματα. Για να γνωρίσετε τα έθιμα μας δεν έχετε παρά να επισκεφτείτε τα Ψαρρά τις μέρες τον γιορτών.

Πηγή <http://clubs.pathfinder.gr/PSARRA/457974>

Ίσως από τις πιο συγκινητικές, συναισθηματικά φορτισμένες στιγμές του Δωδεκαημέρου στα Ψαρά είναι η ημέρα των Φώτων, του αγιασμού των υδάτων. Αρχικά την ημέρα εκείνη αγιάζονται τα νερά στα «καλά πηγάδια» στο κέντρο του χωριού. Ακολουθεί ο καθιερωμένος αγιασμός αυτή τη φορά στη θάλασσα. Ο σταυρός ρίχνεται στο λιμάνι, όπου το σφύριγμα των καϊκιών επισκιάζει την ψαλμωδία. Τα παλικάρια των Ψαρών θα πέσουν στα νερά για να πιάσουν το σταυρό. Ο τυχερός που θα το καταφέρει μαζί με τους συντοπίτες του θα γυρίσει σε όλα τα σπίτια του χωριού για να τον προσκυνήσουν και οι άλλοι συγχωριανοί του.

Με τον αγιασμό των υδάτων, τη σκέψη που θα ταξιδέψει στα πέρατα της γης για να συντροφεύει τους ξενιτεμένους Ψαριανούς ολοκληρώνεται ο κύκλος των Ψαριανών εθίμων.

Όπως διαπιστώσαμε τα έθιμα και οι παραδόσεις των Ψαρών είναι βαθιά ριζωμένα πάνω στην ξεροτράχαλη γη τους. Τα ποτίζει η αλμύρα της θάλασσας και η αγάπη τους για τον τόπο.

Πηγή: Χίος - Έθιμα και κάλαντα... στην «κούνια της φωτιάς» (www.chiosnet.gr/)

Ψαριανά έθιμα των Φώτων

Και το δωδεκάμερο όπως ονομάζεται, συνεχίζεται με τα Φώτα. Όπως σε κάθε μέρος της Ελλάδας, έτσι και εδώ την παραμονή πηγαίνουν όλοι στην εκκλησία για να πάρουν αγιασμό. Την ημέρα των Φώτων ο μεγάλος αγιασμός γίνεται στα 'καλά πηγάδια'. Από εκεί όλοι κατηφορίζουν στο λιμάνι, για να ρίξουν το σταυρό. Νεαροί, ανεβασμένοι σε καϊκι φωνάζουν 'εδώ παπά'. Έπειτα ο νέος που πιάνει τον Σταυρό μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά, επισκέπτονται τα σπίτια με τον Σταυρό και ψάλουν το "Εν Ιορδάνη...."

Για τα Θεοφάνια

Ένα παραδοσιακό ποίημα (ίσως πρόκειται για παλαιά κάλαντα) που μου έλεγε η γιαγιά μου για τα Θεοφάνια λέει:

Λοιπὸν περικαλούμαστε
ἂν ἴσως κι ἂν κοιμάστε,
μὲ προθυμιὰ ξυπνήσετε
καὶ μένα ἀφουγκράστε.

Μηνύματα χαρμόсуна
ἦρθαμε νὰ σᾶς ποῦμε,
πῶς ὁ Χριστὸς βαφτίζετε
σήμερα νὰ χαροῦμε.

Αὐτὴ δὲν εἶναι ἐορτὴ
ὡσὰν τὴν περασμένη,
εἶναι μεγάλη καὶ φρικτὴ
καὶ δοξολογισμένη.

Γιατί εἶν' τὰ Θεοφάνια
ἀνθρώπου σωτηρία,
ποῦ καταδέχεται ὁ Χριστὸς
χωρὶς νὰ ἔχει χρεια.

Στὴν Γαλιλαία ἦτανε
κι ἦρθε στὸν Ἰορδάνη,
νὰ παραλάβει βάπτισμα
ἀπὸ τὸν Ἰωάννη.

«Κάνε τὸ γρηγορότερο
προφήτη Ἰωάννη,
καὶ βάπτισε μὲ γρήγορα
ἢ κορυφὴ μου ἄπτει».

«Εγὼ εἶμαι δοῦλος σου Χριστέ
καὶ πῶς νὰ σὲ βαφτίσω,
τὴν ἄχραντό σου κεφαλὴ
πῶς ἤμπορῶ ν' ἀγγίξω».

«Τὰ χέρια μου νὰ μὴν καοῦν
καὶ σὰν κερὶ ἀναλύσουν,
τὴν Ἅγια σου κεφαλὴ
σὰ θὰ τὴν ἀκουμπήσουν»;

Ἄπλωσε ὁ Πρόδρομος
Τὸ δεξιό του χέρι,
θαῦμα μεγάλο ἔγινε
στὴν γῆ στὴν οἴκουμένη.

Ὁ οὐρανὸς ἐσχίστηκε
καὶ βῆκε περιστέρι
[;:;]

Ποῦ Ἅγιο Πνεῦμα ἦτανε
διὰ νὰ μαρτυρήσει,
πῶς ὁ Χριστὸς βαφτίζετε
σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Οἱ θάλασσες οἱ ποταμοὶ
ἀπ' τὴν χαρὰ τοὺς τρέμον,
καὶ ἄλλοι ἀπ' τὴν τρομάρα τους
ἀστράφτανε καὶ φεύγαν.

Κι ἀκόμα ὡς τὰ σήμερα
οἱ ναῦτες τὸ κρατοῦνε,
νὰ βαφτιστοῦνε τὰ νερὰ
στὸ πέλαγος νὰ βγοῦνε.

Φοινίκια , ξεροτήγανα
καμπόσα λεπτοκάρυα,
μία μπότσα μὲ γλυκὸ κρασί
νὰ πιοῦν τὰ παλικάρια.

Πηγή: μη αναγνωρίσιμη

5. Οι Απόκριες όπως Γιορτάζονταν Παλιά

Τα Ψαριανά τραγούδια της Αποκριάς ή όπως τα έλεγαν στην Ψαριανή ντοπιολαλιά. Τα αποκριάτικα τραγούδια. Όπως σε πολλά μέρη της πατρίδας μας έτσι και στα Ψαρά η περίοδος πριν από την Μεγάλη τεσσαρακοστή ήταν περίοδος ξεφαντώματος και κεφιού. Οι νέοι και οι νέες ελεύθεροι ή παντρεμένοι μαζεύονταν στα "αλάνια" δηλαδή τις πλατείες του χωριού και χόρευαν τραγουδώντας οι ίδιοι και σπάνια με την συνοδεία οργάνων. Οι πλατείες αυτές ήταν ονομαστές την εποχή της αποκριάς, όπως το αλάνι της Ουρανιώς, της Ξένης, η Αλάνια, του Μαμούνη και άλλα πολλά που υπήρχαν διάσπαρτα στο χωριό. Ήταν και αυτό ένα χαρακτηριστικό των Ψαριανών. Οι τοπικοί οργανοπαίχτες ήταν πολύ λίγοι και δυστυχώς δεν έμεινε στην γραπτή ιστορία κανενός το όνομα ούτε και στην προφορική παράδοση. Οι Ψαριανοί θεωρούσαν την ενασχόληση με την μουσική δευτερεύουσα υπόθεση και ουδέποτε επάγγελμα όπως σε άλλα μέρη της πατρίδας μας. Επιπλέον ο περήφανος χαρακτήρας τους δεν τους επέτρεπε να διασκεδάζουν τους άλλους, το θεωρούσαν υποτιμητικό, για τον λόγο αυτό και τραγουδούσαν τα τραγούδια τους μόνοι τους. Εκ περιτροπής ορισμένοι έπαιζαν κάποιο όργανο για δική τους ευχαρίστηση και ποτέ επαγγελματικά. Οι παντρεμένοι διασκέδαζαν ξεχωριστά από τους ελεύθερους και σε διαφορετική πλατεία. Πιάνονταν ο ένας με τον άλλο σταυρώνοντας τα χέρια τους και εκ περιτροπής έλεγε ο κάθε ένας ένα στιχάκι και το επαναλάμβαναν οι υπόλοιποι, μετά από κάθε στροφή έλεγαν και ένα ρεφραίν όλοι μαζί. Το ρεφραίν στην τοπική διάλεκτο το έλεγαν "τσάκισμα" ίσως από το τσακίζω (διασπώ) την συνεχή ροή του τραγουδιού. Τα τραγούδια αυτά έλεγαν για την θάλασσα, την αγάπη, την ξενιτειά και τα βάσανα της. Τραγουδούσαν την λεβεντιά την καταγωγή τους και την αξιοσύνη τους στο ναυτικό επάγγελμα και γενικά είχαν ποικιλία θεμάτων. Η μελωδία ήταν διαφορετική από τραγούδι σε τραγούδι. Επίσης έλεγαν και τραγούδια που δεν ήταν τοπικά αλλά τραγουδιόνταν και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Η μελωδία των Ψαριανών τραγουδιών είναι μάλλον λυπητερή και παραπονιάρικη. Ίσως εκφράζει το παράπονο του ναυτικού που είναι μακριά από την οικογένεια του, τα προσφιλή του πρόσωπα και την πατρίδα του, την πατρίδα που τόσο αγαπούσαν και αγαπούν διαχρονικά.

Πηγή: Σημειώσεις κ. Μανώλη Αγαπούση

Αποκριάτικα Τραγούδια

Ἡ λαϊκὴ μούσα τῶν Ψαρῶν, ἂν δὲν φθάνη εἰς τὸν πλοῦτον, τὴν μούσα τῶν ἄλλων νησιῶν, ὅμως δὲν στερεῖται οὔτε εἰς ἔμπνευσιν οὔτε εἰς πρωτοτυπίαν. Μ' ὄλο πού τὸ νησί ἔχει τὸ ἴδιαι-τερο γλωσσικὸ ἰδίωμα, τὸ ὅποιο ὁμοιάζει μὲ τὸ Χιώτικο καὶ τὸ Δωδεκανησιακὸ, ἔχουν τὴν συνήθεια νὰ τρῶνε τὰ φωνήεντα, ὅπως π. χ. ἀντὶ ἐκεῖ δά, ἐκ' δά, ἀντὶ μωρὴ ἐσύ, μωρσύ, ἢ προσθέτουν συλλαβὲς π. χ. σκοτωκομὸς ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ σκοτωμός, παιδιόνες ἀντὶ παιδιά, σπιταρόνες ἀντὶ σπίτια μεγάλα, κρέασι ἀντὶ κρέας κ.λπ.

Τὸ σατυρικὸ πνεῦμα δὲν λείπει ἀπὸ τὰ Ψαρά, ὅπως καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ νησιά. Οἱ λαϊκοὶ στιχουργοί, βρῖσκουν τὰ τρωτά του κα-θενὸς καὶ ἀμέσως τοῦ κάνουν τραγούδι.

Συνήθως τὰ ἀνάλαφρα περιπαίγματα δίνουν καὶ παίρνουν κατὰ τὶς ἀποκρηές, ὅποτε συγκεντρώνονται καθ' ὁμάδας ἀπὸ 30 - 40 βρακοφόροι μὲ τὰς συζύγους καὶ ἀδελφᾶς, προηγουμένων τῶν ἀνδρῶν χορεύουν εἰς τὰ διάφορα αλάνια (πλατείας), τῆς Οὐρανιῶς, στῆς Ξένης τὰ χωράφια, στὴν «Ἀλάνια» καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ κάτωθι τραγούδια:

Ἄνδρικός χορὸς

Ἄς τραγουδήσω κι' ἄς χαρῶ
τοῦ χρόνου ὃ Θεὸς τὸ ξέρει,
ἂν θὰ πεθάνω ἢ θὰ ζῶ
ἢ θὰ εἶμαι σ' ἄλλα μέρη.

(Ρεφραίν, έδῶ λέγεται τσάκισμα)

Χαρήται νά χαρίσωμε
κι' ὁ Θεός τὸ ξέρει
ἂν θὰ ζήσωμε.

Ἄρχισε γλώσσα μου ἄρχισε
νά τις παινέσης ὅλες,
ὅλες τις κιτρολεμονιές
καὶ τις διπλές τις βιόλες.

Κανέλλα κανελλόριζα
νά σ' εἶχα νά σέ ὠριζα.

Στὰ χρυσά θῆ νά σέ ντύσω πετροχελιδόνι μου,
ἄφησε νά καζαντήσω καὶ νά δῆς τὴν γνώμη μου.

Ἔστειλα τὸν καϊζῆς μου στὸ Μπουρνόβα γιὰ κρασί,
παρεκάλου μου ν' ἀργήση νά γλεντήσουμε μαζί.
Δὲν λαλεῖς καϋμέν' ἀηδόνι τὸ πρωὶ μὲ τὴ δροσιά,
Νὰ ξυπνήσεις τὸν ἀφέντη ν' ἀγκαλιάσει τὴν κυρά.

Τὰ Κοντομιχάλικα στὸ Ντοῦρνο εἶν' ἀρασμένα,
καὶ περιμένουν τὸν καιρὸ νά φύγουν τὰ καϋμένα.
Παναγιά μου κι' Ἀη Γιάννη
φέρτον ἀπ' τὸ Ταϊγάνι.

Ἔφυγε καὶ παράγγειλε τὸ γνωστικὸ κεφάλι,
ἔννοιά σου καὶ μὴ πικραίνεσαι καὶ θὰ γυρίσω πάλι.

Δέντρο μου ψηλὸ καὶ ἴσιο,
καὶ στὴν ὀμορφιά περίσσιο.

Ἄντε πουλί μου στὸ καλὸ ἄντε καὶ στὸ ταξίδι
τὰ κέρδη σου να' ναι πολλὰ κι' ἡ ἄρρητά σου λίγη.

Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα μὲ τὴ βροχὴ ποῦ βρέχει
μὲ τὸν ψιλὸ ψιχαλισμὸ ποῦ στερεμὸ δὲν ἔχει.

Σοῦ στέλνω χαιρετίσματα μὲ τὴν λαμπρὴ σελήνη,
νά τὴ ρωτᾶς γλυκὰ γλυκὰ νά σοῦ τὰ ξεδιαλύνη.

Σοῦ στέλλω χαιρετίσματα μ' ἓνα χελιδονάκι,
ποῦναι στὸ δρόμο γρήγορο κι' ἔμπιστο πουλάκι.

Φεγγαράκι μου λαμπρό, ποῦ πᾶς τὴν ράχη ράχη,
χαρέτα τὸ παιδάκι μου, ὅταν σου πέσει ράστη.

Πῆρε τὸ πουνεντόγαρμπο μέσ' τὸ νησι δὲν μπαίνεις,
πῆρε νοτίτσα σιγανὴ μεσ' τὸ λιμάνι μπαίνεις.

Ρόδα καὶ μῆλα στίψανε,
καὶ μέσα σὲ βαφτίσανε.

Ὅπ' εἶναι νιὸς καὶ δὲν πετᾶ
μὲ τοῦ βορριᾶ τὰ νέφη,
τί νὰ τὴν κάμη τὴ ζωὴ
στὸν κόσμον νὰ τὴν ἔχη.

Τοῦ χρόνου τέτοιο ' νὰ καιρὸ
μὲ τέτοιους φίλους νὰ χαρῶ.

Χαρῆτε νέοι τὸν ντουινιά
κι ' ἄλλος ντουινιάς δὲν γένη πιά,
κι ' ὅπ' ἔμπει μὲσ' στὴν μαύρη γῆ
πλέον δὲν μεταβγαίνει.

Τοῦτ' ἡ γῆ ποὺ τὴν πατοῦμε
ὄλοι μέσα θὲ νὰ μποῦμε.

Τοῦτ' ἡ γῆ μὲ τὰ λουλούδια
τρώει νιούς καὶ κοπελλούδια.

Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτεία,
πρέπει νὰ θάλη μαῦρα,
γιὰ νὰ ταιριάξη ἡ φορεσιά
μὲ τῆς καρδιάς τὴ λαύρα.

Γυναικεῖος χορὸς

Ποιὸ εἶν' τ' ἀηδόνη ποὺ λαλεῖ,
καὶ δὲν λαλεῖ καθάρια,
μόνο λαλεῖ λυπητερά
καὶ καίει φυλλοκάρδια;

Ὁ μπροστινὸς μεριά κρατεῖ
ὠραῖο κυπαρίσσι
καὶ σέρνει εἰς τὸ πλάι του
μία κρυσταλλένια βρύση.

Παλληκαράκι ποῦσαι μπρὸς
τοῦ χρόνου νὰ γενῆς γαμπρός.

Καὶ γι' ἄς τὰ τραγουδήσωμε
καὶ τὰ ξενιτεμένα
τὰ λερωμένα τ' ἄπλυτα
τὰ θαλασσοδερμένα.

Ὦχ! καϋμένη ξενιτεία,
ἀγάπα τὰ τὰ ξένα,
ὅπου δὲν ἔχουν ἄλλονε
μον' τὸν θεὸ καὶ σένα.

Πῶς νὰ ὑποφέρω τὸν καιρό,
τὴν τόση τυραννία,
ὅπου ποτὲ τὰ μάτια μου
ξεχωρισμὸν δὲν εἶδαν;

Καὶ τώρα ποὺ τὸν εἶδανε,
ἄλλο καῦμὸ δὲν ἔχουν,
τὴν θάλασσα κυττάζουνε
καὶ μέρα νύχτα κλαῖνε.

Ἔλα ἀπ' τὰ ξένα ξένε μου,
μακροταξιδεμένη μου.

Ἐπειδὴ ἡ σηροτροφία ἦτο ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ οἰκιακὴ
βιοτεχνία εὐρίσκετο στὸ ζενίθ τῆς ἀναπτύξεώς της μερικὰ ἀπὸ
τὰ ἄσματα εἶχαν σχέσιν καὶ μὲ τὸν ἀργαλειό.

Ἀνοίξετε συκαμνίτσες μου καὶ βγάλλετε φυλλάκι,
νὰ φάει τὸ χρυσομάμουνο νὰ βγάλει κουκουλάκι.

Παναγιά μου ,Παναγιά μου,
παρηγόρα τὴν καρδιά μου.

Θέλετε ἀνθίσετε βουνά, θέλετε μαραθῆτε,
θέλετε κάμετε καρπό, θέλετε ξεραθῆτε.
Πλάτανέ μου ἀπ' τὸ Διόχι
καὶ τῆς γειτονιάς μετόχι.

Ἄποκριατικός

Στὴν παραπάνω γειτονιά στὴ παραπάνω ρούγα,
μία κόρη κρυφαγκάστρωτη καὶ κρυφοφιλημένη,
στὸ παραθύρι κάθεται τοὺς μῆνες λογαριάζει,
τί μῆνα ἀγκαστρώθηκε τί μῆνα θὰ γεννάει.

Σεπτέμβρη, Ὀκτώβρη δροσερέ, Νοέμβρη καὶ Δεκέμβρη,
Γενάρη γέννα τοῦ Χριστοῦ, Φλεβάρης φλέβες ἄνοιξε,
τις ρόγες τοῦ βυζιοῦ μου, γιὰ νὰ βυζάσω τὸ παιδί
καὶ νὰ τὸ μεγαλώσω,
Μάρτη μου μὲ τὰ λουλούδια κι' Ἀπρίλη μὲ τὰ ρόδα,
Μάη καὶ μάγεψε τότε τὸ νέο ποῦ μ' ἀγάπα,
ὅπου μὲ φίλα κι' ἔλεγε ἀγάπη δὲν ἀρνιῶμαι
καὶ τώρα μ' ἀπαράτησε, σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.

Βάζω φωτιά στὴν καλαμιὰ, γιὰ νὰ μαυρίσει ὁ κάμπος,
Ἔτσ' εἶναι κι' ἡ καρδούλα μου ἀπὸ τὸν ἔρωτά του.

Κάνω νὰ τὸν καταριστῶ, μὰ πάλι τὸν λυποῦμαι,
μὰ ἐγὼ θὰ τὸν καταριστῶ κι' ὅτι τοῦ μέλλει ἄς πάθη.

Από ψηλά νὰ γκρεμισθῆ καὶ χαμηλά νὰ πέση,
σὰν τὸ γυαλὶ νὰ ραῖσθῆ σὰν χῶμα νὰ σκορπίση.

Δέκα γιατροὶ νὰ τὸν κρατοῦν καὶ δέκα μαθητάδες,
καὶ δεκαοχτῶ γραμματικοὶ νὰ ράβουν τίς γεράδες (πληγές).

Κί' ἐγὼ διαβάτης νὰ περνῶ νὰ τοὺς ἐχαιρετήσω,
καλῶς τὰ κάνατε γιατροὶ καλῶς τὰ πολεμᾶτε,
κί' ἂν κόβουν τὰ ξυράφια σας κρέατα μὴ λυπάσθε.

Μωρὴ σκύλλα μωρ' ἄπονη μωρὴ γιεβεντισμένη (κακούργα)
δέν ἦταν κρίσις νὰ μέ πᾶς, καδῆς νὰ μέ καλέσης,
μον' μ' ἔρριξες εἰς τὸν Θεὸν πουναι δικαιοκρίτης;

Ἄποκριάτικος

Ὅσο καυχιόμουν κί' ἔλεγα μαῦρος μὴ μὲ φιλήση,
τόσο μὲ πλάνεψε ἢ αὐγὴ μὲ φίλησε ὁ μαῦρος,
Μὰ γιὰ τοῦ μαύρου τὸ φιλὶ πέραμα θὰ περάσω,
πέραμα κί' ἀντιπέραμα καὶ πέρα θὰ περάσω,
Νὰ πάω νὰ βρῶ τὴν μάνα του γιὰ νὰ τὴν ἐρωτήσω,
τί ἔτρωγε στ' ἀγκάστρι της κί' ἐμύριζε ὁ γιός της;

Μῆλο ἔτρωγε τὸ ταχινό, ρόδο τὸ μεσημέρι,
καὶ τὸ ἀπομεσήμερο τὸ μόσχο τὸν ἀφράτο
κί' ἔκαμε τὸν μελαχροινὸ υἱὸ τὸν μοσχομυρωδάτο.

3. Ἄποκριάτικος

Ποῦ νὰ βρῶ ἐγὼ βοσιλικὸ
μαῦρα τὰ μάτια μου π' ἀγαπῶ,
νὰ κάμω ἓνα φροκάλι,
ὦ χρυσὴ μάνα τοῦ Ράλλη.

Νὰ φροκαλῶ τὴ θάλασσα,
γιὰ σέ πουλί μου χάλασα,
νάρχωνται τὰ караβάκια
τὰ ὄμορφα παλληκαράκια.

Τόνα ἀρμενίζει μὲ βορριά
ἢ πρώτη μου παρηγοριά
τ' ἄλλο μὲ τὴν τραμουντάνα
ἄσπρη μου παχειὰ σουλτάνα.

Τὸ τρίτο τὸ μικρότερο
ἀπ' ὅλα ὀμορφώτερο,
εἶναι τὸ πουλί μου μέσα
καὶ φωνάζει τὸ γειὰ λέσα.

Ἔλεσα τὰ μάτια μου ἔλεσα
μικρ' ἦσουν καὶ σέ γέλασα
μικρ' ἦσουν καὶ πονηρὴ

μὰ ἐγὼ σου πῆρα τὸ φιλί.

4. Ἀποκριάτικος

Μία κόρη ρόδα μάζευε ἀπὸ τὸ περιβόλι
τοῦ Ρήγα γιὸς ἐπέρασε στὸ ἄλογο καθάλα,
δυὸ ρόδα τῆς ἐζήτησε καὶ τέσσερά του δίνει,
καὶ βγάζει καὶ τῆς χάρισε διαμάντι δαχτυλίδι,
κί ἡ μάνα τῆς τὴν κοίταζε ἀπὸ τὸ παραθύρι.

- Ἐννοιά σου κόρη μου ἔννοιά σου κί ἂν δὲν σὲ μαντατέψω
Τὸ βράδυ ἦλθαν τ' ἀδέλφια της καὶ τὴν ἐμαρτυράει
-Μίαν ἀδελφή τὴν ἔχετε κί αὐτὴ εἶναι πλανεμένη.

-Μάνα μου ποιὸς τὴν πλάνεψε καὶ εἶναι πλανεμένη;

-Τοῦ Ρήγα γιὸς ἐπέρασε στὸ ἄλογο καθάλα
δυὸ ρόδα τῆς ἐζήτησε καὶ τέσσερά του δίνει
καὶ βγάζει καὶ τῆς χάρισε διαμάντι δαχτυλίδι.

Ἐνας τὴν πιάνει ἀπ' τὰ μαλλιά κί ὁ ἄλλος ἀπ' τὸ χέρι,
ὁ τρίτος ὁ μικρότερος τραβάει τὸ μαχαίρι,
τρεῖς μαχαιριές τὶς ἔδωσε κί οἱ τρεῖς θανατηφόρες,
καὶ μέσα στὰ μεσάνυχτα ἡ κόρη ἐψυχομάχα,
κί ἡ μάνα τῆς τὴν ρώτησε τί ροῦχα νὰ τῆς βάλει;

-Κόρη μου θὲς μεταξωτὰ ἢ θὲς τὰ βελουδένια,
ἢ θὲς τὰ καταπράσινα τὰ χρυσοκεντημένα;

-Δὲν θέλω ἐγὼ μεταξωτὰ οὔτε τὰ βελουδένια,
οὔτε τὰ καταπράσινα τὰ χρυσοκεντημένα.

Μόν' θέλω τοῦτα ποὺ φορῶ τὰ καταματωμένα,
γιὰ νὰ μὲ κλάψει ἡ γειτονιά γιὰ νὰ μὲ κλάψει ἡ ρούγα,
ποῦ μ' ἀδικοσκοτώσανε γιὰ δυὸ ζευγάρια ρόδια.

5. Ἀποκριάτικος

Ποιὸς εἶδε πράσινο δεντρί
μαυροματοῦσα καὶ ξανθὴ,
νάχη ἀσημένια φύλλα
μαῦρα μάτια μαῦρα φρύδια.

Καὶ στὴ κορφή μαλάματα
κορίτσια γιὰ τὰ γράμματα,
καὶ στὴ ρίζα κρύα βρύση
ποιὸς νὰ πιῇ νὰ λησμονήση.

Μὰ ἐγὼ ἔσκυψα νὰ πιῶ νερὸ
κί εἶδα τῆς ἀγάπης τὸν καῦμό,
νὰ πιῶ καὶ νὰ γεμίσω

μαῦρα μάτια ν' ἀγαπήσω.

Ἐχασα τὸ μαντήλι μου
καῦμὸ που'χεῖ τὸ χεῖλι μου
τὸ χρυσοκεντημένο
μία χαρὰ ἦταν τὸ καῦμένο.

Ὅπου μοῦ τὸ κεντούσανε
καὶ μοῦ τὸ τραγουδούσανε
τρία ὄμορφα κοράσια
σὰν τοῦ Μάη τὰ κεράσια.

Ἡ μία ἦτανε ἀπὸ τὰ Ψαρὰ
βάστα καρδιά μου δυνατά,
καὶ ἡ ἄλλη ἀπ' τὸ Νεχώρι,
τοῦ Χατζῆ-Μανώλη ἡ κόρη.

Ἡ τρίτη ἡ μικρότερη
ἀπ' ὅλες ὀμορφώτερη
ἦτανε ἀπὸ τὴν Πάρο
Παναγιά μου νὰ τὴν πάρω.

6. Ἀποκριάτικος

Ἄγουρος (νέος) πέτρα πελεκᾶ,
ἀλήθεια κι' ὄχι χωρατά,
μὲ τῶνα τοῦ τὸ χέρι
χειμῶνα καλοκαίρι.

Ἄγουρέ μου πούν' τὸ χέρι σου,
να' μοῦν ἐγὼ τὸ ταίρι σου,
καὶ πολεμᾶς μὲ τῶνα χέρι
χειμῶνα καλοκαίρι.

Δέκα κορίτσια φίλησα
κανενὸς δὲν τὸ μαρτύρησα
καὶ δέκα παντρεμένες,
δεκαοκτῶ ἀρρεβωνιασμένες.

Καὶ δώδεκα καλογρηές,
πούχανε μάτια σὰν ἐλιές,
ὡς καὶ μία κυρὰ ἡγουμένη
μεσ' τὰ μαῦρα βουτηγμένη.

Καὶ νὰ σ' ἐφίλαγα καὶ σὲ
ποῦ ἔχεις μάτια σὰν ἐλιές
κί' ἄς μου κόβανε καὶ τ' ἄλλο
καὶ νὰ πέσω νὰ πεθάνω.

7. Ἀποκριάτικος

Μία πέρδικα καυχιόντανε
σ' άνατολή και δύση
πώς δέν εύρέθη κυνηγός
νά τήν έκυνηγήση

Κι' ό κυνηγός σαν τ' άκουσε
πολύ του κακοφάνη
ρίχνει τά βόλια στα βουνά
κι άξόβεργες στα δάση

Τά δίχτυα τά μεταξωτά
τά έριξε στη λίμνη
πάει ή πέρδικα νά πιεϊ
και πιάνεται άπ' τó νύχι

Άλαφροπιᾶσ' με κυνηγέ
γιατ' ή ψυχή μου βγαίνει
και με τó άλαφρόπιασμα
κάνει φτερά και φεύγει

Ούτε σε δάση κάθισε
ούτε σε πρασινάδες
μόνο στοῦ μπέη τις αύλές
πώχει καλές κυράδες

Κι' άρχισε τόν κυνηγό
νά τόν περιγελάη.
Κρίμα σε σένα κυνηγέ
κι' άλαφροκυνηγάρη
ν' αφήσης τέτοια πέρδικα
άλλος νά σοῦ τήν πάρη.

1. Τραγούδι

Σάν τῆς Συργιάς(Συρίας) τó κάστρο,
κάστρο δέν είδα.
άντε κάστρο δέν είδα
Φράγκους με τὰ ρεπαντιά.

Τοῦρκοι τó πολεμοῦνε
χρόνους δώδεκα
άντε χρόνους δεκατρεῖς
Ρωμιοπούλα νά γενῆς.
"Ένα μικρό Τουρκάκι
μάγισσας παιδι
άντε μάγισσας παιδι
Ρωμιοπούλα νά γενῆς.

Βάζει γυναικεία ροῦχα
κι' άγκαστρώνεται

ἄντε κι' ἀγκαστρώνεται
καὶ δὲν φανερώνεται.

Παίρνει τὸ κάστρο
βόλτα καὶ μοιρολογᾷ
ἄντε καὶ μοιρολογᾷ
καὶ τὰ πάθη τῆς θρηνηᾷ

Μία κόρη ἀπὸ πάνω τὴν δοκήθηκε (εἶδε)
ἄντε τὴν δοκήθηκε
τὸ θεὸ φοβήθηκε

Ἀνοίξετε τῆς ξένης
καὶ τῆς ὀρφανῆς
ἄντε καὶ τῆς ὀρφανῆς
Ρωμιοπούλα νὰ γενῆς

Ὡσπου ν' ἀνοιξη ἡ πόρτα
χίλιοι μπήκανε
ἄντε χίλιοι μπήκανε
τρεῖς χιλιάδες βγήκανε

Ἀπεφάσισα νὰ γένω
στὴν Ἁγιά Σοφιά κουμπές,
νάρθουνε νὰ προσκυνοῦνε
Τουρκοποῦλες καὶ Ρωμιές.

2. Τραγούδι

Ἐνα μικρὸ Τουρκόπουλο
τοῦ Βασιλιᾷ κοπέλλι,
μία Ρωμιοπούλα ἀγάπησε
μὰ ἐκείνη δὲν τὸν θέλει

Παίρνει τὰ ὄρη πίσω της
καὶ τὰ βουνὰ μπροστά της
κι' ὁ δρόμος τῆς τὴν ἔβγαλε
στ' Ἄη Γιωργιού τὴν πόρτα.

Ἄη μου Γιώργη κρύψε μὲ
ἄπ' τοῦ Τουρκιοῦ τὰ χέρια,
σχίζει τὸ ἅγιο μάρμαρο
καὶ μπαίνει ἡ κόρη μέσα.
Νὰ φέρω ἀμάξι τὸ κερὶ
κι ἀμάξι τὸ λιβάνι
καὶ μὲ τὸ βουβαλόπετσο
νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι

Νὰ βαφτισθῶ στή χάρι σου
νὰ βγάλω τ' ὄνομά σου
σχίζει τὸ ἅγιο μάρμαρο

καὶ βγαίνει ἡ κόρη ἀπάνω

Χυμίζει τὸ Τουρκόπουλο
Κ' ἄπ' τὰ μαλλιά τὴν πιάνει.
-Ἄφησ' μὲ Τοῦρκο ἄπ' τὰ μαλλιά
καὶ πιάσε μὲ ἄπ' τὸ χέρι
καὶ τώρα τὸ κατάλαβα
πῶς θὰ γενοῦμε ταίρι

3. Τραγούδι

Βγῆκα ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο
κι' ἀγνάντεψα τριγύρω
τριγύρω γύρω θάλασσα
κι' ἀπὸ στεριάς λημέρια.

Βλέπω καὶ τὰ κλεφτόπουλα
μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια.
Νὰ πάω πίσω σκιάζομαι
νὰ πάω ἔμπρὸς φοβᾶμαι
καὶ πάλι πίσω γύρισα
στὰ κλέφτικα λημέρια.

Ἀκούω κλέφτες νὰ βροντοῦν
καὶ τὰ ταξιά νὰ τρίζουν
καὶ τὰ γιατάκια τῶν κλεφτῶν
κλαῖνε τὸν καπετάνιο.

Γιὰ σήκω καπετάνιο μου
νὰ λιανοτραγουδήσης.

Ἐγώ σας λέω δὲν μπορῶ
καὶ ἐσεῖς μου λέτε σήκω,
πονῶ τὸ κεφαλάκι μου
δὲν εἶναι γιὰ νὰ ζήσω.

Παιδιά μὲ τὰ χαντζάρια σας
ἀνοῖξετ' ἓνα λάκκο
νὰ μπῶ μέσα νὰ πολεμῶ
καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.

Παιδιά σὰν πᾶτε στὸ χωριὸ
τουφεκιά νὰ μὴ ρίχτε,
κι' ἂν σας ρωτήσῃ ἡ μάνα μου,
ἢ δόλια ἢ ἀδελφή μου,
πῆτε τῆς ἐπαντρεύτηκα
στὰ κλέφτικα λημέρια
πῆρα τὴν πλάκα πεθερὰ
τῆ μαύρη γῆ γυναίκα,
πῆρα τὰ λιανοχάλικα
τοῦ γάμου μου κουφέτα.

4. Τραγούδι

Καταρῶμαι τοὺς γονιούς μου,
κί' ὄλονοὺς τοὺς ἐδικούς μου,
ποῦ μέ κάμαν παπαδάκι,
καὶ μοῦ βάλανε ρασάκι.

Μίαν ἡμέρα στὸ κελλί μου
π' ἔκανα τὴν προσευχή μου
ἦρθε μία ώραῖα κόρη
κί' ἔλαμπε σὰν τὸ σταθῶρι.

Ἦρθε νὰ τὴν ξαγορέψω (ξεμολογήσω)
καὶ νὰ τὴν καλογερέψω.

Σκύβει γονατίζει ἐμπρός μου
ἔχασα τὸ λογικό μου.

Γιὰ τὰ μαῦρα τῆς ματάκια
ἔχασα τὰ γραμματάκια,
γιὰ τὰ κόκκινά τῆς χεῖλη
ἔχασα τὸ πετραχήλι.

Γιὰ τὸν ἄσπρο τῆς λαιμό,
ἔχασα τὸν ἀγιασμό,
γιὰ τὴν κεντητὴ ποδιά
ἔχασα τὴν λειτουργιά.

5. Τραγούδι

Μία βοσκοπούλα θέριζε
ἦταν κι ἀγκαστρωμένη
ῶρες πολλές ἐθέριζε
ῶρες ἐκοιλοπόνα
καὶ στὸ δεμάτι ἀκούμπησε
χρυσὸν υἱὸν νὰ κάμη.

Ἔκαμε τὸν χρυσὸν υἱὸν
τὸν χρυσομυρωδάτον,
καὶ στὴν ποδιά τῆς τωβαλε
νὰ τὸ ρεματίσει
Μία πέρδικα τὴν ἀπαντᾷ
μία πέρδικα τῆς λεεί,
μωρὴ σκύλλα μωρ' ἄπονη
μωρὴ γεβεντισμένη(κακούργα)
ἐγὼ ἔχω δεκαοχτὼ παιδιά
καὶ πάσχω νὰ τὰ ζήσω
κί' ἐσύ ἔχεις τὸν χρυσὸν υἱὸν
καὶ πᾶς τὸν ρεματίσεις;

Καὶ στὴν ποδιά τῆς τώβαλε

καὶ στὸ χωριὸ τὸ πάει
τῶθρεψε τὸ μεγάλωσε
τῶκαμε παλληκάρι

Τὸν ζήλεψεν ἡ γειτονιά,
τὸν ζήλεψεν ἡ ρούγα
τὸν γύρεψε κι' ὁ βασιλιάς
γαμπρὸ νὰ τὸν ἐπάρη

6. Τραγούδι

“Ὅσο ‘μαὶ ξένος κι’ ὄρφανὸς
καὶ μοναχὸς μου περπατῶ
τῆ στράτα δὲν ἠξέρω
νάρθω μάτια μου νὰ σ’εὔρω

Καὶ παίρνω τὸ στρατὶ στρατὶ
πᾶν τὰ ματάκια μου σὰν βροχή
στρατὶ τὸ μονοπάτι
βάσανα πόχει ἡ ἀγάπη.

Τὸ μονοπάτι μ’ ἔβγαλε
ἡ ἀγάπη σου μὲ τρέλλανε
μπρὸς τῆς ἀγαπῶ τὴν πόρτα
ποῦ τὴν ἀγαποῦσα πρῶτα.

Βλέπω τὴν πόρτα σφαλιστῆ
πᾶν τὰ ματάκια μου σὰν βροχή
καὶ τὰ κλειδιά παρμένα
κλάψτε μάτια μου γιὰ μένα
Ἵς καὶ τὰ παραθύρια τῆς
καμαρωτὰ τὰ φρύδια τῆς
καὶ κεῖνα σφαλισμένα
καὶ γερὰ μανταλωμένα.

Καὶ τίς γειτόνισσες ρωτῶ
ποῦ εἶν’ ἡ νέα π’ ἀγαπῶ.

Μέσα εἶναι καὶ κοιμᾶται
καὶ γιὰ σένα συλλογᾶται.

Κόρη ἂν κοιμᾶσαι ξύπνησε
καὶ μὲ τὸ νέο σύντησε (μίλησε).
Κι’ ἂν κάθεσαι ἔλα δὲς μέ,
καὶ γλυκὰ κουβέντιασε μέ.

Κ’ ἂν εἶσαι μὲ τὴν μάνα σου,
πάρε καὶ ἐμὲ ἀντάμα σου.

Κι’ ἂν μὲ τὴν ἀδελφή σου
πάρε μὲ κ’ ἔμε μαζί σου

Ἄν εἶσαι μ' ἄλλον ἄγουρο(νέο)
ρουδί μου τριαντάφυλλο
γιὰ μ' ἄλλο παλληκάρι
κιτρολεμονιάς κλωνάρι.

7. Τραγούδι

Ζουρλάθηκα μανούλα μου,
γιὰ μία γειτονοπούλα μου
πέντε χρόνους τὴν ἀγαπῶ
καὶ ντρέπομαι νὰ τῆς τὸ πῶ.

Σύρε μάνα μου καὶ πές της
καὶ γλυκὰ κουβέντιασέ της.

Μετὰ χαρᾶς σου γυιόκα μου
νὰ πάρω τὴν ρόκα μου

Παίρνει τὴν ρόκα τῆς πα
βρίσκει τὴν κόρη καὶ κέντα.
Ἔωρα καλῆ σου λυγερῆ
καλῶς τὴν μάνα τὴν καλή.

-Κόρη μου ὁ γυιός μου σ' ἀγαπᾶ
καὶ ντρέπεται νὰ σοῦ πῆ.

-Σὰν μ' ἀγαπᾶ καὶ ντρέπεται
στὸ σπίτι μας πῶς ἔρχεται;

Γιὰ στρώσετε τὸ σισάντε (τραπέζι)
καὶ κάμετε κι' ἕναν καφέ
καὶ βάλετε καὶ ζάχαρη πολλή,
γιὰ νᾶν ἡ πεθερὰ καλῆ.
Μήτε καλῆ μήτε κακιὰ
Μήτε ξυλένια πεθερά.

8. Τραγούδι

Πουλάκι εἶχα στὸ κλουβὶ
καὶ κελαῖδοῦσε κάθε πρωὶ
καὶ τόχα μερωμένο,
μία χαρὰ ἦταν τὸ καυμένο.

Τὸ τάιζα μὲ ζάχαρη,
νὰ τὸ χαρῶ ἢ ἄχαρη,
τὸ τάιζα μὲ μόσχο
τὸ σεβντὰ ἐδωνάκει ὅπ' ἔχω.

Κί' ἀπό τὸ μόσχο τὸν πολὺ
μοῦ σκανταλέφτη τὸ πουλί,
καὶ μούφυγε τ' ἀηδόνι
καὶ τὸ πετροχελιδόνι.

Καὶ τίς γειτόνισσες ρωτῶ
πὰ κί' εἶδαν τὸ πουλί μου,
τὴν ἀγάπη τὴν δική μου.
Τὸ εἶδαν κί' ἔχτιζε φωλιά
σ' ἄλλης κατσαρῆς μαλλιὰ
καὶ σ' ἄλλονῆς μπαλκόνι
τὸ τραγούδι τελειώνει.

Ἔνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγαπημένα τραγούδια τῶν Ψαρῶν, ποὺ μὲ
πάθος πάντα τραγουδιέται καὶ ἀπὸ καλοὺς πάντοτε τραγουδιστᾶς
σὲ κάθε διασκέδασι, εἶναι καὶ ὁ πρωτόβαρος. Τὸ προβάδισμα ὅμως
τὸ εἶχε κατὰ τίς ἀπόκρεω.

Ὡ πλάτανέ μου τῆς δροσιᾶς πεῦκο μου τῆς ψηλότης
ἡ ξενιτειὰ τὴν χαίρεται τὴν ἀκριβῆ σου νειότη

Πλάτανέ μου ἀπὸ Διόχι,
καὶ τῆς γειτονιαῖς μετόχι

Καὶ ἄς τὰ τραγουδήσωμε καὶ τὰ ξενιτεμένα
τὰ λερωμένα τ' ἄπλυτα τὰ θαλασσοδαρμένα.

Ἄντε λούσου καὶ χτενίσου
κι ἔλα ἀντάμα μου κοιμήσου.

Ὅποιος μου πῆ πὼς ἔρχεται μαντήλι τοῦ χαρίζω
ὄχι μαντήλι μοναχά, ψυχὴ ποὺ δὲν ὀρίζω.

Πατῶ τὰ φύλλα τῆς ἐλιᾶς
μὰ τὸν καῦμό τῆς ξενιτιᾶς.

Τίγαρις (δὴλ. ὁ Τίγρις) εἶναι ὁ ποταμός, ἄς πιῶ καὶ νὰ περάσω
ἄλλοι καῦμένα μου Ψαρὰ καὶ πὼς νὰ σᾶς ξεχάσω.

Μακρὺ καλάμι καὶ ράϊσες
πῆγες στὰ ξένα κί' ἄργησες.

Ὅλοι μου λένε γιατί κλαῖς κί' ἂν κλαίω ποιόνε βλάπτω;
ἔχω παιδί στὴ ξενιτειὰ κί' ἔχω καιρὸ νὰ μάθω.

Μακρὺ καλάμι καὶ χλωρὸ
φύγε ἀπ' τὰ ξένα κί' ἔλα ἐδῶ.

Ἔνα καράβι πρόβαλε κί' ἔχει μπουλιάρδο κόντρα.
Λένε πὼς εἶναι Ψαριανὸ κί' ἔρχεται ἀπὸ τὴ Λόντρα.

Ἄνδρουλίδικο

Ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἀγωνιστοῦ Ἰω. Ἄνδρουλῆ εἶναι τὰ παρακάτω δίστιχα, ποὺ ἔμειναν ἀνύπαντροι,
καίτοι κατεῖχαν μεγάλη κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία.

Πουλάκια εὐτυχισμένα
ὄλα εἶστε ταιριασμένα,

στοῦ δέντρου τὸ κλωνάρι,
κοιμώμαστε ζευγάρι.
Κι' ἐδῶ δυστυχισμέμος
ἄπ' ὅλα στερημένος,
στὸ ἀργυρὸ κρεββάτι
δίχως νὰ κλείσω μάτι.
"Ὅπ' εἶναι νιὸς καὶ δὲν πετᾷ μὲ τοῦ βορριᾶ τὰ νέφη,
τί νὰ τὴν κάμη τὴ ζωὴ στὸν κόσμον νὰ τὴν ἔχει;
Ποῦ εἶσαι καὶ δὲν φαίνεσαι βασιλικὴ μὲ τ' ἄνθη,
κι' ὁ νοῦς μου πῆρε τὰ βουνὰ κι' ὁ λογισμὸς μου ἐχάθη;
Δεντρολιβανιὰ μὲ τ' ἄνθη
πῆρες μου τὸ νοῦ κι' ἐχάθη.

Πηγή: «Ψαριανὴ Λαογραφία» του Δημητρίου Σπανοῦ (ἀρχεῖο Μ. Αγαπούση)

Αποκριὰ στα Ψαρά

Ἡ αποκριὰ στα Ψαρρά συγκλίνει ἀλλὰ καὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν αποκριὰ σε ὅλη τὴν υπόλοιπη Ελλάδα. Ἐπάρχει μὲν οἱ ζωντάνια καὶ οἱ ευθυμία που ὑπάρχει στα υπόλοιπα μέρη τῆς Ελλάδας ἀλλὰ τα παραδοσιακὰ τραγούδια τῆς αποκριᾶς ἔχουν μιὰ λύπη καὶ μιὰ νοσταλγία γιὰ τους ξενιτεμένους (μὴν ξεχνάμε ὅτι καὶ τα Ψαρρά ὅπως καὶ ολόκληρη ἡ Ελλάδα εἶχαν παιδιὰ στὴν ξενιτιά).

Ὅλη τὴν αποκριὰ ἀλλὰ κυρίως τὶς Κυριακὲς τῶν Αποκρεῶν γινόταν χοροὶ στῆς "Κιουρανιὸς τ' ἀλάνι" μαζεύονταν ὅλοι οἱ ψαριανοὶ τὶς περισσότερες φορές ντυμένοι με τὰ Ψαριανὰ ρούχα καὶ γλεντούσαν με τὴν καρδιά τους.

Καθημερινὰ ὅλο καὶ κάποιος θα ντύνονταν "μπούλα" δηλαδή μασκαράς καὶ θα γύριζε συγγενεῖς καὶ φίλους γιὰ νὰ τους πειράξει.

Τὰ τραγούδια τῆς αποκριᾶς ἔχουν κάποια νοσταλγία ὅπως εἶπα καὶ ρυθμὸ πολὺ αργό, φυσικὰ ὅχι ὅλα ἐδῶ παραθέτω μερικά.

Τὴν παρακάτω σύνδεση τραγουδιῶν καταγράφει ὁ Α. Καραγιώργης.

*Ζουρλάθηκα μανούλα μου,
γιὰ μιὰ γειτονοπούλα μου
πέντε χρόνους τὴν ἀγαπῶ
καὶ ντρέπομαι ἂν τῆς τὸ πῶ.*

*Σύρε μάνα μου καὶ πὲς τῆς
καὶ γλυκὰ κουβέντιασέ τῆς.
Μετὰ χαρᾶς σου γιόκα μου
νὰ πάρω καὶ τὴν ρόκα μου.*

*Παίρνει τὴ ρόκα τῆς καὶ πὰ
βρίσκει τὴν κόρη καὶ κεντᾷ.*

*"Ὡρα καλῆ σου λυγερὴ
καλῶς τὴν μάνα τὴν καλή.*

- *Κόρη μου ὁ γιός μου σ' ἀγαπᾷ
καὶ ντρέπεται νὰ σοῦ τὸ πεῖ.*

- *Σὰν μ' ἀγαπᾷ καὶ ντρέπεται*

στο σπίτι μας πῶς ἔρχεται;

Γιὰ στρώσετε τὸ σισαντέ (τραπέζι)
καὶ κάμετε κι ἕναν καφέ
καὶ βάλετε καὶ ζάχαρη πολλή,
γιὰ νάν' ἢ πεθερὰ καλῆ.

Μήτε καλῆ μήτε κακιὰ
μήτε ξυλένια πεθερά.

Ἄς τραγουδήσω κι ἄς χαρῶ, τοῦ χρόνου ὁ θεῖος τὸ ξέρει
Ἄν θὰ πεθάνω ἢ θὰ ζῶ, ἢ θὰ 'μαι σ' ἄλλα μέρη

Χορέψετε χορέψετε , γιὰτ' αὔριο δὲν τὸν ἔχετε.

Χαρεῖτε νιοὶ χαρεῖτε νιές , χαρεῖτε παλικάρια.

Χαρεῖτε παινεμένες μου, ἀγγελοκαμωμένες μου.

Χαρεῖτε νέοι τὸν ντουινιά, κι ἄλλος ντουινιάς δὲν γένει
Κι ὅποιος ἐμπεῖ στὴ μαύρη γῆ, πλέον δὲν μεταβγαίνει.

Χαρεῖτε νὰ χαρίσουμε, κι Θεῖος ξέρει ἂν θὰ ζήσουμε.

Καὶ 'γω τοῦ Χάρου τοῦ 'βαλα , σίδερα στὰ ποδάρια.

Τοῦ χρόνου τέτοιο δὰ καιρό, μὲ ἴδιους φίλους νὰ γλεντῶ.

Ἀμυγδαλάκι τσάκισα , καὶ μέσα σὲ ζωγράφισα.

Ρόδα καὶ μῆλα στύψανε, καὶ μέσα σὲ βαφτίσανε
Τούτη ἢ γῆς ποὺ τὴν πατοῦμε, ὅλοι μέσα θὲ νὰ μποῦμε
Τούτη ἢ γῆς μὲ τὰ χορτάρια, τρώει νιές καὶ παλικάρια
Τούτη ἢ γῆς μὲ τὰ λουλούδια, τρώει νιοὺς καὶ κοπελούδια.

Ἦ πλάτανέ μου τῆς δροσιᾶς πεῦκο μου τῆς ψηλότης
ἢ ξενιτιὰ τὴν χαίρεται τὴν ἀκριβῆ σου νιότη
Πλάτανέ μου ἀπὸ τὸ Διόχι,
καὶ τῆς γειτονιᾶς μετόχι
Καὶ ἄς τὰ τραγουδήσομε καὶ τὰ ξενιτεμένα
τὰ λερωμένα τ' ἄπλυτα τὰ θαλασσοδαρμένα
Ἄντε λούσου καὶ χτενίσου
κι ἔλα ἀντάμα μου κοιμήσου
Ὅποιος μου πεῖ πῶς ἔρχεται μαντήλι τοῦ χαρίζω
ὄχι μαντήλι μοναχά, ψυχὴ ποὺ δὲν ὀρίζω
Πατῶ τὰ φύλλα τῆς ἐλιᾶς
μὰ τὸν καημὸ τῆς ξενιτιᾶς.

Τιγάρις (δὴλ. ὁ Τίγρης) εἶναι ὁ ποταμός, ἄς πιῶ καὶ νὰ περάσω
ἀλὶ καημένα μου Ψαρά καὶ πῶς νὰ σᾶς ξεχάσω.

Μακρὺ καλάμι ράισες
πῆγες στὰ ξένα κι ἄργησες.

Ὅλοι μου λένε γιατί κλαῖς κι ἂν κλαίω ποιόνε βλάπτω;
ἔχω παιδὶ στὴ ξενιτιὰ κι ἔχω καιρὸ νὰ μάθω
Μακρὺ καλάμι καὶ χλωρὸ
φύγε ἀπ' τὰ ξένα κι ἔλα ἐδῶ.

Ἐνα καράβι πρόβαλε κι ἔχει μπουλιάρδο κόντρα
λένε πὼς εἶναι Ψαριανὸ κι ἔρχεται ἀπ' τὴν Λόντρα.

Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ σύννεφα, σοὺ στέλλω χαιρετίσματα

Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτιὰ πρέπει νὰ βάλει μαῦρα,
Γιὰ νὰ ταιριάζει ἢ φορεσιὰ μὲ τῆς καρδιᾶς τὴ λαύρα

Ὅπου εἶναι νιὸς καὶ δὲν πετᾶ μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ νέφη
Τί νὰ τὴν κάνει τὴν ζωὴ στὸν κόσμον νὰ τὴν ἔχει.

Τοῦ πρέπει καὶ τοῦ μπροστινοῦ, νὰ πεῖ ἓνα τραγουδάκι.
Γιατί 'ναι τὸ κορμάκι του , σὰν τὸ κυπαρισσάκι.

Τοῦ πρέπει καὶ τοῦ μπροστινοῦ , καδένα μὲ ρολόι.
Γιατί 'ν' ἀπὸ ψηλὴ γενιὰ , κι ἀπὸ μεγάλο σόι.

Ἐσὲ τὰ λέω μπροστινέ, νόστιμε καὶ μελαχρινέ.

Ἐσὲ τὰ λέω κι ἄκουτα , γράμματα ξέρεις γράφε τὰ.

Τράβα λεβέντη τὸ χορὸ , γιὰ σένα τώρα τραγουδῶ.

Νὰ χαίρεσαι τὴν γλῶσσα σου , τὴν ἀηδονολαλοῦσα.

Ποῦ τὴν ἔχουνε τὰ πουλιὰ , σκοπὸ καὶ τραγουδοῦνε.

Ἄν δὲ τὸ λέω ἀλήθεια, τὸ Θεῖο νὰ 'χω βοήθεια.

Ἄν δὲν τὸ λέω καὶ πονῶ, τὰ νιάτα μου νὰ μὴν χαρῶ.

Ἄρχισε γλῶσσα μ' ἄρχισε, νὰ τίς παινέσεις ὅλες,
Ὅλες τίς κιτρολεμονιές , καὶ τίς διπλές τίς βιόλες.

Καὶ συνεχίζουν

Μπρό... μωρὲ
μπροστινὴ μὲ τὸ μαντήλι (2)
Μοῦ βαλὲς καημὸ στὰ χεῖλη.

Κι ἄ... μωρὲ

κι άλλη μία που 'ναι κοντά της (2)
Νά χαρεῖ τήν έμορφιά της.

Κι ά... μωρέ
κι άλλη μία που 'ναι πιό πέρα(2)
λάμπει σά τήν περιστέρα.

κι ά... μωρέ
κι άλλη μία που 'ναι πιό πίσω (2)
θέλω νά τήν έρωτήσω.

Νά... μωρέ
νά μοῦ πεῖ για τήν αγάπη(2)
Ποῦ 'πασχα και 'γω για ταύτη.

ΑΝΔΡΕΑΣ Μ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ.

Πηγή: <http://clubs.pathfinder.gr/PSARRA/392759>

Οι Απόκριες σήμερα

Οι απόκριες στα Ψαρά χαρακτηρίζονται από γλέντι, γέλιο, ξεγνοιασιά, αλλά και από πολύ μα πολύ τραγούδι.

Με μεγάλη ανυπομονησία, μικροί και μεγάλοι περιμένουν να ανοίξει το Τριώδιο, η έναρξη των απόκρεων. Την πρώτη Κυριακή του Τριωδίου παιδιά, γυναίκες και άντρες ξεχύνονται στους δρόμους σε ομάδες, ντυμένοι μασκαράδες (μπούλες), με αυτοσχέδιες μεταμφιέσεις που ξεπερνούν σε επιτυχία και γούστο τις τυποποιημένες στολές. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι μεταφέρουν το κλίμα των απόκρεων από σπίτι σε σπίτι. Είναι και αυτό ένα έθιμο που διατηρείται από τα παλιά χρόνια. Οι "μπούλες" πηγαίνουν σε όλα τα σπίτια του χωριού για να μεταδώσουν το κέφι και την ανεμελιά σε όλους.

Χαιρετούν τους νοικοκυραίους δια χειραψίας και εκείνοι τους δίνουν γλυκά και προσπαθούν να μαντέψουν, ποιος βρίσκεται κάτω από κάθε μάσκα (μουτσούνα). Αυτό γίνεται και τα τέσσερα Σαββατοκύριακα του τριωδίου και την Τσικνοπέμπτη.

Το αλάνι ένα έθιμο σχεδόν ξεχασμένο, άρχισε πάλι να αναβιώνει τα τελευταία χρόνια χάρη στο Σύλλογο. Όλοι μαζεύονται σε μια μεγάλη πλατεία (αλάνι), τοποθετούν τα τραπέζια σε κυκλική διάταξη, αφήνοντας χώρο στο κέντρο, για το γλέντι που θα ακολουθήσει. Από νωρίς το απόγευμα συγκεντρώνονται όλοι. Άντρες και γυναίκες, κάθονται αντικριστά σε χωριστά τραπέζια. Σερβίρονται ούζο, μεζέδες και μετά από λίγη ώρα τα γέλια, η χαρά, και το τραγούδι αντιλαλούν σε όλο το νησί. Στη διάρκεια του γλεντιού τραγουδάνε πολλά αποκριάτικα τραγούδια, παινέματα κ.ά.

Μερικά από αυτά είναι:

Ας τραγουδήσω και ας χαρώ του χρόνου ποιος το ξέρει,

Χαρείτε να χαρίσομε κι ο θιός (θεός) το ξέρει αν ζήσομε.

για θα πεθάνω για θα ζω για θα με σ' άλλα μέρη.

Χαρείτε νέοι το ντουσιά κι άλλος ντουσιάς δεν είναι πια.

Ας τραγουδήσω κι ας χαρώ ας παίξω κι ας γελάσω,

Χορέψετε χορέψετε γιατί αύριο δεν τον έχετε.

τα νιάτα δεν γυρίζουν πια να τα ξαναγοράσω.

Στα όροι βγαίνω και θωρώ τον κόσμο το προσωρινό.

Σε τούτη δα την γειτονία οποίος κι αν τραγουδήσει,

Σε τούτη δα τη γειτονία λαλούν αηδόνια και πουλιά.

Πρέπει να έχει και φωνή να τους ευχαριστήσει.

Αλήθεια παινεμένα μου κι αγγελοκαμωμένα μου.

Ο μπροστινός μεριά κρατεί ωραίο κυπαρίσσι,

Εσέ τα λέω μπροστινέ νόστιμε και μελαχρινέ.

και σέρνει και στο πλάι του μια κρυσταλλένια βρύση.

Εσέ τα λέω και άκουτα γράμματα ξέρεις γράφε τα.

Του πρέπει και του μπροστινού να πει ένα τραγουδάκι,

Ο μπροστινός άνθη πατεί χαρά τις νέες που κρατεί.

γιατί είναι το κορμάκι του σαν κυπαρισσάκι.

Ρόδα και μήλα στύψανε και μέσα σε βαφτίσανε.

Όμορφα που τραγούδησες μαντήλι μου του Ράλλη,

Να σε χαρεί να σε χαρεί ο νέος που σε λαχταρεί.

το στέφανό σου να χαρείς δε θέλεις άλλη χάρη.

Αλήθεια παινεμένα μου κι αγγελοκαμωμένα μου.

Άρχισε γλώσσα μου άρχισε να τις παινέσεις όλες,

Αν δεν το λέω και πονώ τα νιάτα μου να μην χαρώ.

Όλες τις κιτρολεμονιές και τις διπλές τις βιόλες.

Του χρόνου τέτοιο θα καιρό με τέτοιους φίλους να γλεντώ.

Και γιας τα τραγουδήσουμε και τα ξενιτεμένα,

Αμύγδαλα τσακίσματα σου στέλνω χαιρετίσματα.

τα λερωμένα τ' άπλυτα τα θαλασσοβρεγμένα.

Μακρύ καλάμι και χλωρό φύγε από τα ξένα κι έλα δω.

Ο ξένος ζει στην ξενιτιά πρέπει να βάλει μαύρα,

Πατώ τα φύλλα της ελιάς μα το καμό σου ξενιτιά.

για να ταιριάζει η φορεσιά με της καρδιάς τη λαύρα.

Αμυγδαλάκι τσάκισα και μέσα σε ζωγράφισα.

Έρθε το αηδόνι που λείπε που 'ταν ξενιτεμένο,

Μακρύ καλάμι τσάκισες πηγες στα ξένα και άργησες.

να τραγουδήσει στον μπαζέ σαν που 'ταν μαθημένο.

Έλα απ' τα ξένα ξένε μου μακροταξιδεμένε μου.

Τίγαρις είναι ο ποταμός ας πιά και να περάσω,

αλί καμένα μου Ψαρά και πώς να σας ξεχάσω.

Μα το σταυρό το τίμιο που είναι στον Αϊ- Θύμιο.

Ποιο είναι το αηδόνι που λαλεί και δεν λαλεί καθάρια;

Να σε χαρεί να σε χαρεί ο νέος που σε λαχταρεί.

Μόνο λαλεί λυπητερά και καίει φυλλοκάρδια.

Μα το σταυρό που κάνομε σας αγαπώ που χάνομαι.

Αυτά είναι τα λεγόμενα τσακίσματα. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει πληθώρα από αποκριάτικα τραγούδια.

Προς το τέλος του γλεντιού είθισται να λέγονται και καθιστικά τραγούδια. Μερικοί στίχοι από ένα πολύ όμορφο τραγούδι είναι :

Πήρα το ρέμα, ρέμα, με πήρε ο ποταμός

Βγάλτα τα μαύρα βγάλτα,

γιαβρούμ Παναγιώτα

και με έφαγες ο καημός

Βγάλτα τα μαύρα βγάλτα

και βάλε κόκκινα

και γίνε τσικανίτσα γιαβρούμ

Παναγιώτα και πούλιε κόσκινα

Τα μαύρα δεν τα βγάζω γιατί μου πάνουνε

Είμαι μελαχρινούλα και μου ταιριάζουμε...

Εκτός λοιπόν από πολύ χορό, τραγούδι και γέλιο, οι απόκριες χαρακτηρίζονται και από καλό και ωραίο φαγητό. Πολλές πατροπαράδοτες συνταγές σώζονται μέχρι και σήμερα. Επίσης φτιάχνονται ωραίες γλυκές πίτες, π.χ κολοκυθόπιτα και 'αυγόπιτα', το γνωστό μας γαλατομούρεκο.

Πηγή: <http://www.psaratravel.gr/el/Psara/Tranditions>

Αποκριάτικες εκδηλώσεις του Μορφωτικού και Εξωραϊστικού Συλλόγου Ψαρών "Κ. Κανάρης" που γίνονται κάθε χρόνο.

Πάρτι Μασκέ για τα παιδιά και αναβίωση του αποκριάτικου εθίμου.

Το αλάνι, ένα έθιμο σχεδόν ξεχασμένο, σε μια προσπάθεια διατήρησης των εθίμων, άρχισε πάλι να αναβιώνει τα τελευταία χρόνια χάρη στο Σύλλογο. Σε μεγάλη πλατεία (αλάνι) τραπέζια σε κυκλική διάταξη, με ένα μεγάλο χώρο στο κέντρο οριοθετούν το χώρο για το γλέντι που θα ακολουθήσει. Από νωρίς το απόγευμα μαζεύονται. Άντρες και γυναίκες κάθονται αντικριστά, σε χωριστά τραπέζια. Ούζο, μεζέδες, κέφι και αποκριάτικα τραγούδια του νησιού αντιλαλούν.

*«Ας τραγουδήσω και ας χαρώ του χρόνου ποιος το ξέρει,
για να πεθάνω για να ζω για να' με σε άλλα μέρη».*

Τέλος την τελευταία Κυριακή της αποκριάς τα μέλη του Συλλόγου μοιράζουν χαρταετούς σε όλα τα παιδιά του νησιού. Τα παιδιά επιδίδονται σε μια προσπάθεια ανύψωσης των χαρταετών και η ποιο επιτυχής βραβεύεται.

Πηγή: [Το Ιστολόγιο των Ψαρών...: Αποκριές Στα Ψαρά
psarrablog.blogspot.com/2009/02/blog-post.html](http://psarrablog.blogspot.com/2009/02/blog-post.html)

«ΤΟ ΑΛΑΝΙ»

Το αλάνι ένα έθιμο σχεδόν ξεχασμένο, άρχισε πάλι να αναβιώνει τα τελευταία χρόνια χάρη στο Σύλλογο. Όλοι μαζεύονται σε μια μεγάλη πλατεία (αλάνι), τοποθετούν τα τραπέζια σε κυκλική διάταξη, αφήνοντας χώρο στο κέντρο, για το γλέντι που θα ακολουθήσει. Από νωρίς το απόγευμα συγκεντρώνονται όλοι. Άντρες και γυναίκες, κάθονται αντικριστά σε χωριστά τραπέζια. Σερβίρονται ούζο, μεζέδες και μετά από λίγη ώρα

τα γέλια, η χαρά, και το τραγούδι αντιλαλούν σε όλο το νησί. Στη διάρκεια του γλεντιού τραγουδάνε πολλά αποκριάτικα τραγούδια, παινέματα κ.α.

Μερικά από αυτά είναι:

*Άς τραγουδήσω καὶ ἄς χαρῶ τοῦ χρόνου ποιὸς τὸ ξέρει
Γιὰ θὰ πεθάνω γιὰ θὰ ζῶ γιὰ θὰ μὲ σὲ ἄλλα μέρη*

*Χαρεῖτε νὰ χαρίσουμε κι ὁ Θεὸς τὸ ξέρει ἂν θὰ ζήσουμε
Χαρεῖτε νέοι τὸν ντουνιαὶ κι ἄλλος ντουνιαὶ δὲν εἶναι πιά....*

Αυτά είναι τα λεγόμενα τσακίσματα. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει πληθώρα από αποκριάτικα τραγούδια. Προς το τέλος του γλεντιού είθισται να λέγονται και καθιστικά τραγούδια. Μερικοί στίχοι από ένα πολύ όμορφο τραγούδι είναι:

*Πῆρα τὸ ρέμα, ρέμα, μὲ πῆρε ὁ ποταμὸς
Βγάλτα τὰ μαῦρα βγάλτα,
γιαβροῦμ Παναγιώτα
καὶ μὲ ἔφαγες ὁ καημὸς*

*Βγάλτα τὰ μαῦρα βγάλτα
καὶ βάλε κόκκινα
καὶ γίνε τσικανίτσα γιαβροῦμ
Παναγιώτα καὶ πούλιε κόσκινα*

*Τὰ μαῦρα δὲν τὰ βγάζω γιατί μου πάνουνε
Εἶμαι μελαχρινούλα καὶ μοῦ ταιριάζουμε...*

Εκτός λοιπόν από πολύ χορό, τραγούδι και γέλιο, οι Απόκριες χαρακτηρίζονται και από καλό και ωραίο φαγητό. Πολλές πατροπαράδοτες συνταγές σώζονται μέχρι και σήμερα. Επίσης φτιάχνονται ωραίες γλυκές πίτες, π.χ. κολοκυθόπιτα και «αυγόπιτα», το γνωστό μας «γαλατομπούρεκο».

Οι Χαρταετοί της Ελευθερίας

Καθαρά Δευτέρα

Η Καθαρά Δευτέρα σηματοδοτεί τη λήξη της αποκριάς και την έναρξη της νηστείας. Η αφετηρία της Σαρακοστής είναι για τη χώρα μας μια ιδιαίτερη μέρα και γιορτάζεται κατά κύριο λόγο με διάφορα σαρακοστιανά εδέσματα, με την παραδοσιακή λαγάνα, την ταραμοσαλάτα και τις ελιές. Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι από τον χριστιανικό λαό και σημαίνει πνευματική και σωματική "κάθαρση". Την ημέρα αυτή συνηθίζονται οι εκδρομές σε κοντινούς προορισμούς και το πέταγμα του χαρταετού, είναι μέρα διασκέδασης, φαγητού και οικογενειακής συνύπαρξης. Μια χαρακτηριστική λέξη που χρησιμοποιούμε είναι τα κούλουμα που είναι η καθαροδευτεριάτικη έξοδος και το πέταγμα του χαρταετού. Στην Ελλάδα η πρώτη μέρα της Σαρακοστής είναι η πρώτη γιορτή του έτους στην ύπαιθρο. Οι οικογένειες βγαίνουν στη εξοχή, ανεβαίνουν σε λόφους και πετούν χαρταετούς. Έτσι η Ορθόδοξη Παράδοση μας "μας ενθαρρύνει να συνδέσουμε τη Σαρακοστή με τον φρέσκο αέρα, με τον άνεμο που πνέει στους λόφους, με τον ερχομό της άνοιξης. Η Σαρακοστή είναι η εποχή του πετάγματος των αετών-μια περίοδος περιπέτειας, εξερεύνησης, φρέσκων πρωτοβουλιών, νέας ελπίδας" και μας ενθαρρύνει να συνδέσουμε τη Σαρακοστή με το πέταγμα των χαρταετών, γιατί ο χαρταετός δεν είναι μόνο παιχνίδι αλλά και σύμβολο ελευθερίας και ανάτασης.

«Αμόλα καλούμπα» : Οι χαρταετοί σαν έθιμο.

Ένας από τους κυριότερους λόγους είναι πως κρατώντας έθιμα, θυμόμαστε την παιδική μας ηλικία. Για τα ελληνικά κούλουμα, ο χαρταετός κατασκευαζόταν πάντα από τα ίδια τα παιδιά, με ή χωρίς τη βοήθεια των δικών τους, με απλά υλικά, όπως χαρτί, καλάμι ή λεπτό πηχάκι, σπάγκο και εφημερίδες και με περισσεύματα από τις αποκριάτικες κορδέλες. Σήμερα, σχεδόν όλοι, μικροί και μεγάλοι, αγοράζουν έτοιμους πλαστικούς χαρταετούς με πολλά μειονεκτήματα, όπως ανεπιτυχή ζύγια, ακατάλληλη ουρά και χαμηλή αισθητική.

Πηγή: <http://fashionaddicted.com.gr>, <http://5gym-ag-dimitr.att.sch.gr/Xartaetoi.htm>,

<http://olympia.gr/2009/03/02/kite/>

<http://www.apocalypsejohn.com/2014/03/kathara-deftera-ta-ithi-kai-ta-ethima-se-oli-tin-ellada.html>

<http://www.apocalypsejohn.com/2014/03/h-istoria-tou-xartaetou.html>

<http://nikorouλος.blogspot.gr/2009/03/blog-post.html>

<http://5gym-ag-dimitr.att.sch.gr/Xartaetoi.htm>

<http://olympia.gr/2009/03/02/kite/>

Καθαρά Δευτέρα και το έθιμο του Χαρταετού στα Ψαρά από τον κ. Μανώλη Αγαπούση

Παλιά πετούσανε χαρταετό όλη την μεγάλη Σαρακοστή. Επειδή η κατασκευή του χαρταετού ήταν δαπανηρή για την εποχή εκείνη, τα παιδιά έφτιαχναν ένα μικρό είδος χαρταετού τις " Ψαλίδες" με χοντρό χαρτί και κοτσάνια από τις σκούπες και αντί για σπάγκο χρησιμοποιούσαν κλωστή του ραψίματος. Οι περισσότεροι Ψαριανοί γιορτάζανε τα κούλουμα πηγαίνοντας στο Παλαιόκαστρο δηλ. στη Μαύρη Ράχη. Μαζεύονταν γύρω από τα εκκλησάκια του Αγίου Γιάννη και της Αγίας Άννας, έπαιρναν μαζί τους τα σαρακοστιανά εδέσματα, πεταλίδες, αχινούς και πίνες (έβαζαν το εσωτερικό από τις πίνες σε ένα μεγάλο όστρακο άναβαν φωτιά και τις έψηναν βάζοντας μόνο λεμόνι, γιατί εκείνη τη μέρα δεν έτρωναν λάδι). Εκεί πίνανε και τον καφέ στη χόβολη. Λαγάνες στα Ψαρά δεν κάνανε, κάνανε κάτι σαν λαγάνια τις θρακόπιτες, πίτες δηλαδή στην θράκα. Μετά το 1950 περίπου που άνοιξε ο φούρνος άρχισε να κάνει λαγάνες. Από το 2005 με το σύλλογο καθιερώθηκε να δίνουν και να πετάνε συλλογικά χαρταετούς την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς στο Βράχο (στο λόφο πίσω από το χωριό και δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου)

Πηγή: Εμμανουήλ Α. Αγαπούσης, Ψαρά 24/03/2014

Κούλουμα στα Ψαρά

Στα Ψαρά την τελευταία Κυριακή της αποκριάς τα μέλη του Μορφωτικού και Εξωραϊστικού Συλλόγου Ψαρών "Κ. Κανάρης" μοιράζουν χαρταετούς σε όλα τα παιδιά του νησιού. Τα παιδιά επιδίδονται σε μια προσπάθεια ανύψωσης των χαρταετών και η ποιο επιτυχής βραβεύονται τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του συλλόγου.

Παλαιότερα την τελευταία Κυριακή των Απόκρεων γυρίζανε από σπίτι σε σπίτι, αυτών που ήταν στην παρέα από 2-3 ώρες σε κάθε σπίτι.

Την Καθαρά Δευτέρα ξεχωριστά παρέες παρέες γιορτάζουν τα κούλουμα στη Ζωοδόχο και στην εξοχή.

Παλιά την Καθαρά Δευτέρα συνήθιζαν επίσης να τρώνε ότι φαγητό είχαν φτιαγμένο από κρέας και άρχιζε η νηστεία επίσημα μόλις χτυπούσε ο εσπερινός.

Ο κ. Δημήτρης Λεωτσινίδης, κάτοικος του νησιού, συμμετέχει πάντα στο πέταγμα των χαρταετών και μας εξιστορεί τα εξής: "Αυτό το έθιμο γινότανε και παλιά, οι αετοί είχαν το ίδιο σχήμα όμως δεν ήταν πλαστικοί, ήταν από χαρτί. Εάν είχε αέρα σχίζονταν στον αέρα και έπεφταν, εάν έβρεχε βρέχονταν πάλι και έπεφταν και κάνανε άλλους. Οι σπάγγοι ήταν βαμβακεροί και σπάζανε εύκολα".

Πηγή: psarrablog.blogspot.com/2009/02/blog-post.html, Δημήτρης Λεωτσινίδης, Πηγή Κουτσοδόντη και Μερώπη Βρατσάνου.

Οι ζωγραφιές είναι των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Ψαρών και η κατασκευή των μαθητών του Νηπιαγωγείου Ψαρών.

Κλύδωνας σημαίνει, αυτό που έχει μέσα κλεισμένο το κιούπι δηλαδή το νερό με τα αντικείμενα που ρίχνει κάθε κοπέλα.

Πηγή: Πηγή Κουτσοδόνη

Ψαριανά Έθιμα-κλύδωνας

Μαζεύονταν όλες οι ελεύθερες κοπέλες σε ένα σπίτι, κάθονταν γύρω από ένα τραπέζι που στο κέντρο του είχαν τοποθετήσει ένα πλήλιο σκεύος με νερό. Εκεί κάθε κοπέλα έριχνε ένα προσωπικό της αντικείμενο π.χ. δακτυλίδι, σκουλαρίκια, καρφίτσα κ.α. Στη συνέχεια τύλιγαν το σκεύος με ένα κόκκινο πανί και το άφηναν όλη νύχτα έξω στον έναστρο ουρανό. Το πρωί το έπαιρναν πριν το δουν οι ακτίνες του ήλιου. Ένα παιδί τραβούσε μέσα από το σκεύος ένα από τα αντικείμενα. Πριν βγάλει το χέρι με το αντικείμενο που κάθε φορά έπιανε, οι κοπέλες τραγουδούσαν ένα στιχάκι. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

*Ανοίξετε τον κλύδωνα
στοῦ Ἄι Γιαννιού τὴν χάρη
κι ὅποια εἶναι καλορίζικια
αὐτὴ θὰ τὸν ἐπάρει.*

*Ανοίξετε τὸν κλύδωνα
καὶ στρώσετε τσουβάλια
γιὰ νὰ περάσει ὁ βασιλιάς
μὲ τὰ στραβὰ ποδάρια.*

*Ὅταν σὲ πρωτογνώρισα
ἄσπρε λιγνέ μου κρίνε,
πίσω μου δὲν ἐκοίταξα
εἶναι ντουνιας ἢ δὲν εἶναι.*

Το τραγούδι προορίζονταν για την κοπέλα στην οποία άνηκε κάθε φορά το κόσμημα. Όλα αυτά γίνονταν ανήμερα του Αἷ Γιαννιού.

Το βράδυ οι κοπέλες κάθε μια ξεχωριστά κρατούσαν μέσα στο στόμα τους, χωρίς να το καταπιούν νερό από το δοχείο και γύριζαν περπατώντας στο χωριό χωρίς να μιλούν. Τον πρώτο άντρα που θα συναντούσαν, ή το πρώτο αντρικό όνομα που θα άκουγαν σήμαινε πως αυτό θα είχε ο μελλοντικός τους σύζυγος.

Το νερό του κλύδωνα το χρησιμοποιούσαν και για τα παρακάτω έθιμα.

Την ημέρα αυτή οι κοπέλες έλιωναν σε ένα πιάτο με το νερό του κλύδωνα μια λαμπάδα της λαμπρής. Το λιώμενο κερί που χυνόταν στο πιάτο με το νερό, μπορεί να σχηματίζει, είτε ένα γράμμα, είτε μια παράσταση σχετική με το γαμπρό.

Στο δεύτερο έθιμο μια κοπέλα έκοβε μια τρίχα από τα μαλλιά της και πάνω της έδενε μια βέρα, από μια παντρεμένη γυναίκα. Στη συνέχεια κρεμούσε την τρίχα με τη βέρα, πάνω από ένα ποτήρι με νερό του κλύδωνα και ονομάτιζε διάφορα ονόματα γαμπρών. Σε όποιο από τα ονόματα η βέρα χτυπούσε τρεις φορές πάνω στο στόμιο του ποτηριού, ενώ το χέρι της κοπέλας ήταν ακίνητο, αυτό σήμαινε ότι αυτό θα ήταν και το όνομα του συζύγου της κοπέλας.

Ακόμα στην χάρη της Αγίας Κατερίνας, στις 25 Νοεμβρίου οι κοπέλες παίρνουν από τον ιερέα ένα γαρύφαλλο. Το βράδυ το τοποθετούν κάτω από το μαξιλάρι τους και λένε το παρακάτω ποίημα:

*Άγιά μου Κατερίνα μου
Ντεντόρο θυγατέρα μου
Έσὺ ποὺ πᾶς στὴν ἔρημο
στὴν μαρμαροπηγή,
ποῦ εἶναι οἱ μοῖρες τῶν μοιρῶν,
ποῦ λούζονται χτενίζονται
καὶ ἀσημοκορδονίζονται,
ἂν δεῖς καὶ τὴν δικιά μου
νὰ τεῖνε χαιρετήσεις,
ἂν κάθεται νὰ σηκωθεῖ
καὶ ἂν εἶναι ὀρθή
ἄς ἔλθει νὰ μὲ βρεῖ.*

Όταν το πουν τρεις φορές πέφτουν να κοιμηθούν. Αυτόν που θα ονειρευτούν η γενικότερα τα αντρικά ονόματα όσων δουν, ένα από αυτά θα έχει και ο μελλοντικός τους σύζυγος.

Ένα παρόμοιο έθιμο, είναι αυτό του Αγίου Θεοδώρου, το πρώτο Σάββατο της Μεγάλης Σαρακοστής. Εδώ τα κορίτσια, παίρνουν λειτουργημένα κόλλυβα από τον ιερέα και το βράδυ τα βάζουν κάτω από το μαξιλάρι τους. Εννιά κόκκους κολλύβων σε σχήμα σταυρού. Έπειτα λένε το ποίημα:

*Αἱ Θεόδωρε καλέ μου
μέγα καὶ θαυματουργέ μου
κεῖ στὴν ἔρημο ποὺ πᾶς
καὶ τίς μοῖρες ἀπαντᾷς
ἂν δεῖς καὶ τὴν δικιά μου
νὰ τὴν χαιρετᾷς.*

Πηγή: Psara Travel - Ψαριανὰ ἔθιμα

6. Το Πάσχα όπως γιορτάζονταν Παλιά

Την Παρασκευή το απόγευμα νωρίς, έβγαιναν τα κορίτσια του χωριού, αυτά που ήταν σε μικρή ηλικία και κρατώντας τον «Λάζαρο» έλεγαν τα κάλαντα του Λαζάρου. Ο «Λάζαρος» ήταν ένα ομοίωμα μικρής κούκλας και προφανώς παρίστανε τον Λάζαρο τον φίλο του Χριστού.

Στα μικρά κορίτσια τον Λάζαρο τον έφτιαχνε η μαμά ή συνήθως η γιαγιά ή κάποια θεία. Έπαιρναν μία κουτάλα τρυπητή από αυτές που σουρώνουν το φαγητό και έδεναν εν είδη σταυρού ένα ξύλο που παρίστανε τα χέρια, μετά έντυναν την κουτάλα με κάποιο φορεματάκι από μικρό παιδί, έντυναν το στρογγυλό της κουτάλας με ένα άσπρο πανί και το έραβαν στο πίσω μέρος. Αυτό ήταν το πρόσωπο του Λαζάρου το οποίο το ζωγράφιζαν με κάποιο μολύβι ή με ένα καρβουνιασμένο ξύλο από την φουγού όπως έλεγαν το τζάκι στα Ψαρά. Το φόρεμα το στόλιζαν με λογής, λογής λουλούδια που ήταν μπόλικά αυτή την εποχή και μοσχομύριζαν. Κρατώντας λοιπόν κάθε κορίτσι τον «Λάζαρό» του έβγαιναν και έλεγαν τα κάλαντα του Λαζάρου ή τον Λάζαρο όπως λέγονταν. Οι νοικοκυρές τους έδιναν κουλούρια τριφτά ψαριανά και αυγά κόκκινα. Στα συγγενικά κορίτσια έδιναν και τις κουσούνες. Οι κουσούνες ήταν περίτεχνα μεγάλα κουλούρια από την ίδια ζύμη στολισμένες με ένα αυγό κόκκινο στην μέση και με πολλά και ωραία σχέδια φτιαγμένα από την ζύμη.

Τα κάλαντα του Λαζάρου έλεγαν:

Μόλις δέ τελειώσουν τὰ κάλαντα οἱ μεγαλύτερες τὴν ἡλικίαν γυναῖκες ἀσπάζονται τὴν κούκλα, ἀφοῦ προηγουμένως κάμουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Λάζαρος ἀπελιθώθη,
ἀνεστήθη κί' ἐσηκώθη,
ζωντανὸς σαβανωμένος
Καὶ μὲ τὸ κερί ζωσμένος.

Κλαίει ἡ Μάρθα, ἡ Μαρία,
ὄλη ὄλη ἡ Βηθανία.
Δόξα τῷ θεῷ δοξάζω
καὶ τὸν Λάζαρο ξετάζω.

-Πές μου Λάζαρε τί εἶδες
εἰς τὸν Ἄδη ποῦ ἐπῆγες;

-Εἶδα φόβους, εἶδα τρόμους
εἶδα βάσανα καὶ πόνους.

-Δῶστε μου λίγο νεράκι
νὰ ξεπλύνω τὸ φαρμάκι,
τῆς καρδιᾶς μου τῶν χειλέων
καὶ μὴ μὲ ἐρωτᾶτε πλέον

Πηγές: Σημειώσεις κ. Μανώλη Αγαπούση, τα κάλαντα είναι από την «Ψαριανή Λαογραφία» του Δημητρίου Σπανού(αρχείο Αγαπούση Μ.)

Ξεχασμένα έθιμα

Παραμονή της Ανάληψης (40 μέρες μετά το Πάσχα), μόλις νύχτωνε, πηγαίναμε στη θάλασσα βρίσκαμε μια πέτρα με φύκια (σαν μαλλιά) και αφού ρίχναμε λίγη άμμο επάνω της, την παίρναμε στο σπίτι. Από την άμμο που είχε πάνω στην πέτρα, ρίχναμε στις τέσσερις γωνίες στο σπίτι και την αφήναμε έξω από την πόρτα για να μην μπαίνουν μέσα τα σερνούμενα.

Για τα σερνούμενα, παίρνουμε ένα μαντίλι και δένουμε επτά κόμπους και λέμε ένα ποίημα του Αη-Γιάννη:

Το ποίημα

*Αη-Γιάννη Καλυβίτη
δένε και καλύθωνε
τα σερνούμενα της Γης
το φίδι και την όχεντρα
το σκορπιό και την σκουλιόπετρα
και το μαύρο ρογαλίδι
και την εφταλυτρού (είδος αράχνης που βγαίνει από τις πέτρες)*

*Μέχρι τα ξημερώματα
επτά κονταροχτυπήματα*

Και το πρωί που ξυπνάμε λύνουμε τους κόμπους για να λυθούν τα σερνούμενα.

Πηγή: Πηγή Κουτσοδόνη

Το Πάσχα σήμερα

Τα Λαζαράκια από τον κ. Μανώλη Αγαπούση

Στην αρχή της Σαρακοστής κάθε σπίτι έφτιαχνε με ζύμη ψωμιού επτά μικρά "ανθρωπάκια" που τα έλεγαν Λαζαράκια σε ανάμνηση της Ανάστασης του Λαζάρου από τον Κύριο. Τα στόλιζαν με σταφίδες ψαριανές μαύρες, σχηματίζοντας με αυτές τα "μάτια" και το "πρόσωπό" του και έδιναν στα παιδιά του σπιτιού να φάνε ένα κάθε τέλος σαρακοστιανής εβδομάδας. Έτσι μετρώντας αυτά που είχαν μείνει, γνώριζαν τις υπόλοιπες εβδομάδες νηστείας που υπολείπονταν μέχρι το Πάσχα. Επίσης έφτιαχναν και ένα καλάθι πάλι από ζυμάρι έβαζαν μέσα ένα κόκκινο αυγό και το έτρωγαν την βραδιά της Αναστάσεως.

Πηγή: Εμμανουήλ Α. Αγαπούσης/ Ψαρά 24/03/2014

Το Πάσχα είναι η σημαντικότερη και η πιο χαρούμενη είδηση για τους χριστιανούς.

Την Βαγιανή εβδομάδα, την Παρασκευή του Λαζάρου το απόγευμα τα μικρά κορίτσια, επισκέπτονται τα σπίτια του χωριού κρατώντας στα χέρια «Τον Λάζαρο». Λάζαρο αποκαλούν ένα είδος κούκλας διαφορετική των γνωστών σε όλους. Αποτελείται από μια κουτάλα με ξύλινα χέρια, ντυμένη με λευκό φόρεμα και χρωματιστή κορδέλα στη μέση. Το κεφάλι το ντύνουν με άσπρο ύφασμα και το κεντούν με λουλούδια κυρίως βιόλες σχηματίζοντας ένα στεφάνι. Στα χέρια και τη μέση του βάζουν μπουκετάκια από τριαντάφυλλα, γαρύφαλλα ή ότι άλλο λουλούδι υπάρχει εκείνη την εποχή. Τα κορίτσια γυρνώντας τα σπίτια τραγουδούν και κουνούν δεξιά – αριστερά τον Λάζαρο τον οποίο όλοι φιλούν στο κεφάλι, για να μην τους πιάνει ζάλη όπως λένε. Παλαιότερα κρατούσαν και ένα καλάθι στο οποίο έβαζαν μέσα τα αυγά που τους έδιναν οι νοικοκυρές. Τώρα δίνουν στα παιδιά μόνο χρήματα. Το τραγούδι που λένε τα κορίτσια είναι:

Λάζαρος απελιθώθει, ανεστήθη κι εσηκώθη, ζωντανός σαβανωμένος και με το κερί ζωσμένος.

Ήρθε η Μάρθα η Μαρία, όλη όλη η Βηθανία. Δόξα τω Θεώ δοξάζω και τον Λάζαρο εξετάζω.

Πες μου Λάζαρε τι είδες, εις τον Άδη που επήγες; -Είδα φόβους, είδα τρόμους είδα βάσανα και πόνους.

Δώστε μου λίγο νεράκι, να ξεπλύνω το φαρμάκι, της καρδιάς μου των χειλέων και μη με ερωτάτε πλέον.

Πηγή: <http://www.psaratravel.gr/el/Psara/Tranditions>

Οι μαθητές του Νηπιαγωγείου κατασκευάζουν και παρουσιάζουν το Λαζαράκι τους.

Οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Ψαρών ζωγράφισαν Λαζαράκια κούκλες και Λαζαράκια από ζυμάρι.

Το Πάσχα είναι η σημαντικότερη και η πιο χαρούμενη είδηση για τους χριστιανούς.

Την Μ. Παρασκευή καθώς ψάλλονται τα εγκώμια, τα λεύτερα κορίτσια ανεβαίνουν στο πατάρι της εκκλησίας και όταν ο παπάς λέει «έρραναν τον τάφο...» οι κοπέλες ρίχνουν ροδοπέταλα. Αργότερα γίνεται η περιφορά του επιταφίου σε όλο το νησί.

Το Μ. Σάββατο το πρωί σε κάθε σπίτι σφάζουν ένα αρνί και γράφουν με το αίμα του "Χριστός Ανέστη" στην είσοδό του. Επίσης φτιάχνουν «πατσαλίκια» (πατσάς από αρνάκι), για να φάει η οικογένεια όταν γυρίσει από την εκκλησία το βράδυ της Ανάστασης.

Το βράδυ της Πρώτης Ανάστασης όπως συνηθίζεται να λέγεται όλο το χωριό πηγαίνει στην Μητρόπολη. Όταν γίνει η Ανάσταση κάποιος επίτροπος της εκκλησίας αναλαμβάνει να κάνει κάτι σαν δημοπρασία. Αναφέρει ένα ποσό και όποιος από τους πιστούς προσφέρει τα περισσότερα χρήματα θα κρατήσει την Ανάσταση στην περιφορά. Όλοι θα ευχηθούν καλορίζικη και θα προσκυνήσουν. Ο παπάς με συνοδεία του κόσμου κάνει περιφορά με την εικόνα της Ανάστασης 3 φορές γύρω από την εκκλησία. Στη συνέχεια χτυπά την πόρτα πολύ δυνατά λέγοντας «Άρατε Πύλας» -αυτό συμβολίζει την κάθοδο του Χριστού στον κάτω κόσμο.

Την Κυριακή του Πάσχα το πρωί, η καμπάνα του Αγίου Νικολάου καλεί τους ενορίτες να παρευρεθούν ώστε να γιορτάσουν ξανά την Ανάσταση. Μετά τη λειτουργία θα κρατήσει κάποιος την Ανάσταση αφού γίνει η διαδικασία όπως είπαμε και παραπάνω για να δοθούν χρήματα προς βοήθεια της εκκλησίας του Άι Νικόλα. Έπειτα γίνεται η περιφορά σε όλο το νησί. Κατά τη διαδρομή στην παραλία οι κάτοικοι βάζουν φωτιά στον Ιούδα (έναν άνθρωπο κούκλα), που έχουν φτιάξει από την προηγούμενη μέρα. Στη συνέχεια όλοι γιορτάζουν στο σπίτι τους οικογενειακά αυτή τη μέρα.

Πηγή: <http://www.psaratravel.gr/el/Psara/Tranditions>

Έθιμα του Πάσχα από την Πηγή Κουτσοδόνη και τη Μερώπη Βρατσάνου

Τα Λαζαράκια τα κάνουνε μετά την Καθαρά Δευτέρα κάθε Σάββατο και τα τρώγανε.

Πριν το Πάσχα οι πεθερές χάριζαν στους γαμπρούς τα Δοξάρια και στις νύφες χάριζαν τις Λαζαρίνες, περίτεχνα στολισμένες με σχέδια από την ίδια ζύμη (πουλάκια κ.τ.λ.) και με κόκκινα αυγά επάνω.

Το Μ. Σάββατο το πρωί που σφάζουν το αρνί γράφουν με το αίμα του Χ + Α στην είσοδο του σπιτιού. Την Ανάσταση όταν τελειώσει η λειτουργία, γύρω στις 2:00 π.μ. ο ιερέας μοιράζει κόκκινα αυγά και γυρίζοντας στο σπίτι τρώνε τα λεγόμενα "Πατσαλίκια" (κεφάλι, σβέρκος, ποδαράκια και έντερα αρνιού σε σούπα με αυγολέμονο, κάτι σαν μαγειρίτσα χωρίς χόρτα και το λένε πατσαλίκια γιατί έχει μέσα πατσά δηλ. κοιλίες καθαρισμένες).

Την Κυριακή μετά τον εσπερινό της Αγάπης που γίνεται πάνω στον Άγιο Νικόλαο, κατά την περιφορά στις παραλίες του νησιού ρίχνουν αυτοσχέδιους δυναμίτες στην θάλασσα.

Την Τρίτη μετά το Πάσχα γίνεται το " Νιότριτο" δηλαδή η περιφορά της Ανάστασης στο υπόλοιπο μισό του χωριού , στο βόρειο τμήμα και καταλήγει πάλι στην εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.

Πηγή: Πηγή Κουτσοδόνη και τη Μερώπη Βρατσάνου

Έθιμα του Πάσχα

Από τα έθιμα του Πάσχα, λίγο-πολύ όμοια σ' όλη την Ελλάδα, αξίζει να αναφέρουμε την «δημοπρασία» που κάνει ένας επίτροπος το βράδυ της Ανάστασης όταν η εικόνα έχει βγει έξω από την εκκλησία για να ψάλλουν το Χριστός Ανέστη. Όποιος πιστός προσφέρει τα περισσότερα χρήματα που πηγαίνουν για την εκκλησία θα κρατήσει την εικόνα στην Περιφορά. Στη συνέχεια ο ιερέας κρούει δυνατά και βίαια την πόρτα και λέγοντας «Άρατε Πύλας», η πόρτα θα ανοίξει μετά από σκηνοθετημένη προσπάθεια. Όλο αυτό το «δρώμενο» συμβολίζει την κάθοδο του Χριστού στον Άδη.

Πηγές: www.chiosopinion.gr/?p=8546on.gr

Το σκίτσο της πρώτης σελίδας είναι της μαθήτριας Άννας Βουραντά.

Φωτογραφίες από ζωγραφιές του Δημοτικού είναι της μαθήτριας Βάντας Παπαμιχάλη.

Επιμέλεια κειμένου

Άννα Τριανταφυλλίδου, Λεωνίδας Φούντας, Δημήτριος Παπαδημητράκης.

Πηγές

Πηγές του μαθητικού Ντοκιμαντέρ "Ψαρά: Ταξίδι στη παράδοση" εκτός αυτών του παραπάνω κειμένου:

Εκπομπές ΣΚΑΙ: "Γυρίσματα" και "I LOVE GR"

Αρχείο Εύης Βρατσάνου

Αρχείο Κων. Μανωλούδη

Κανάλι youtube "psarrianos"

Αρχείο Αγγελικής Μαρίνου

Αρχείο Άννας Τριανταφυλλίδου

Κανάλι youtube "Planet Vagg"

Αρχείο Βαγγ. Παπαγιαννάκη

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά

- Τον κ. Εμμανουήλ Αγαπούση, για το υλικό που μας έδωσε και για τις συνεντεύξεις που μας παραχώρησε και αποτέλεσαν τον κορμό της εργασίας μας.
- Την Κ. Πηγή Κουτσοδόντη για τις συνεντεύξεις που μας παραχώρησε και μας βοήθησαν να συνοψίσουμε τα ψαριανά έθιμα που συνοδεύουν τις μεγάλες αυτές γιορτές της Ορθοδοξίας και για

την κατασκευή και παρουσίαση στην ομάδα παραδοσιακών συνταγών που φωτογραφήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία.

- Την κ. Μερώπη Βρατσάνου, για την συνέντευξη που μας παραχώρησε και για την κατασκευή των στεφανιών, τα οποία φωτογραφήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία.
- Τον κ. Δημήτριο Λεωτσινίδη για την συνέντευξη που μας παραχώρησε.
- Επίσης ευχαριστούμε για την αποδοχή της πρόσκλησης για συνεργασία του Δημοτικού Σχολείου Ψαρών, την προϊσταμένη κ. Μαρία Παπαδάτου, τους δασκάλους κ. Μαρία , κ. Κατερίνα, κ. Φώτη Βέργο και τους μαθητές της ΣΤ΄ τάξης Βρατσάνο Γιώργο, Γιαννούλη Δημήτρη, Μόσχο Ευθύμη, Παραγή Άννα-Μαρία της Ε΄ τάξης Αντωνιάδη Θεοδωρή, Γιαννάκου Γεωργία, Πετραλή Μίλτο, Σκαρλέτο Γιάννη, Χατζησκουλίδη Δώρα, της Δ΄ τάξης Κλίτσα Αθηνά, Μπερναρδή Μαρκέλλα, Φιλίνη Δέσποινα, Χαχούλη Κέλλυ της Γ΄ τάξης Βεντούρη Αθηνά της Β΄ τάξης Αλμέτα Γεντίνα, Αλμέτα Μαρινέλα, Μαρίνος Σωκράτης, Πετραλή Δέσποινα, Τσούρα Ματέο και της Α΄ τάξης Κάτσα Μαριγκλέν, Κουλίκα Αικατερίνη, Μαστοράκου Αθανασία, Μαστοράκου Δήμητρα, Μαστοράκου Παναγιώτα, Πετραλής Αλέξανδρος και του Νηπιαγωγείου Ψαρών την προϊσταμένη κ. Αριέττα Σκαφίδα, τη νηπιαγωγό κ. Χρυσάνθη , τους μαθητές από τα μεγάλα νήπια Αντωνιάδη Φώτη, Λοΐζο Χαράλαμπο και από τα μικρά νήπια Αλμέτα Άλμπερτ, Βασιλικού Μαρκέλλα, Λοΐζος Δημήτρης, Μυωφάς Γιώργος, Σκαρλέτου Μερώπη, Χιλάλ Άλμα.

Φωτογραφικό αρχείο: Αριέττα Σκαφίδα

Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου αποτύπωσαν σε ζωγραφιές τις εντυπώσεις τους από τα συγκεκριμένα ψαριανά έθιμα και οι μαθητές του νηπιαγωγείου, με τη βοήθεια των νηπιαγωγών με κατασκευές.